

# Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMÀ.—SETEMBRE-OCTUBRE DE 1929

## LA COL·LECCIÓ XILOGRAFICA DE L'IMPREMPTA DE GUASP

---

COLECCIÓN DE 1440 XILOGRAFIAS (ICONOGRAFICAS, HERALDICAS, TIPOGRAFICAS, HISTÓRICAS ETC., ETC.), EXISTENTES EN LOS OBRADORES DE LA IMPRENTA Y LIBRERÍA DE GUASP.—VOL. I. 100 HOJAS 249 GRABADOS Y UN PROEMIO.

**A**CABAT de sortir de l'Imprenta ha arribat a les nostres mans el volum I.<sup>er</sup> d'aquesta obra que contendrà el tresor xilogràfic, que de generació en generació ha anat conservant la família Guasp.

A Mallorca, on l'història viu en els palaus senyorials, en els ombrívols carrers, on Roma encara resta en les oliveres i els vells camins, no podia faltar una prova semblant en lo que afecta a l'art de l'impremta.

Tot hom tenia coneixament del gran valor de la col·lecció xilogràfica dels Guasp i tots ens demanàvem per què no es feia un aplec de tot aquest tresor per oferir-lo al públic.

Els actuals continuadors de la casa, En Joan i En Francesc Guasp, han superat tots els nostros desitjos, donant a l'estampa una col·lecció que pot presentarse amb orgull a qualse vulga part del món.

Contrastant amb el corrent devastador de les coses nostrades, l'Im-

preempta Guasp treu la pols dels segles a unes xilografies i fa reviurer com per art de Magia una Imprempta del final del segle XVI.

El llibre va precedit d'un proemi que no porem resistir la tentació de transcriure:

Si es cierto que la ciudad de Amberes puede enorgullecerse de conservar en su recinto, a manera de santuario, el interesante Museo Plantin Moretus, y ofrecer, por tanto, al visitante propicio a la emoción histórica, hondas y variadas sensaciones; no lo es menos que la ciudad de Palma de Mallorca puede presentar el mismo noble y delicado regalo a cuantos estiman el valor, la eficacia y eterno trascender del libro o de la estampa, con la imprenta que en 1579 fundara Gabriel Guasp, pocos años más tarde de haber fundado la suya Cristóbal Plantin en la histórica ciudad de la vieja Flandes.

Entre las diversas artes no es raro encontrar muchas veces repetido el mismo apellido, indicio de la pluralidad de individuos de una misma familia que se han distinguido en ellas. Así en los anales de la música, por ejemplo, encuéntrase la dinastía de los Couperin, familia de organistas de Saint Gervais, de París, y el no menos famoso de Bach, familia numerosa en que predominó de un modo extraordinario la vocación musical, en el siglo XVII. En el arte, de imprimir, dinastías hubo de tipógrafos que se perpetuaron al paso de bastantes generaciones, como la familia de los sabios impresores Estiennes, de París, cuyos individuos más notables fueron Roberto Estienne, muerto en 1599, que fué protegido por el propio rey Francisco I, y su hijo Estéban, helenista y literato; la de los Plantin Moretus, que ya hemos citado antes, con la decidida protección de Felipe II: la de los Elzevier, de Lieja; los Manucios, de Venecia; los Mey, de Valencia, y los Brusi, de Barcelona, algo más recientes: pero ninguna puede compararse, por su longevidad extraordinaria con la de los Guasp, de Mallorca, que por una transmisión no interrumpida de padres a hijos, y en épocas simultaneando varios miembros de la misma familia, se ve hoy día todavía funcionando y vinculada en los propios sucesores del fundador, cuando se cumplen los tres siglos y medio de su fundación. ¿Qué dinastía real pudo sostener tanto tiempo el peso de la Corona?

Ahora bien, si el Museo Plantin Moretus puede causar al visitante la emoción parecida a

la de una momia, la imprenta de Guasp, es un cuerpo vivo que late y funciona normalmente, siguiendo el impulso que le diera el fundador, desde aquellos famosos tiempos en que nunca se ponía el Sol en los dominios de S. M. C., y conserva, cual noble ejecutoria, en sus viejas estanterías, una numerosísima colección de moldes xilográficos, que determinan, como es sabido, los inciertos pasos infantiles de la vida de la imprenta.

Tenemos en proyecto la publicación—que pronto daremos a la estampa—de nuestras averiguaciones históricas, genealógicas y bibliográficas sobre los Guasp, al igual de lo que, con más brillantez y erudición, otros han hecho referente a los Plantin, (1) Estiennes, (2) Elzevier (3) Manucio (4) etc.

Y por esta razón solo daremos aquí una idea sucinta de esta familia, cuyos pormenores y documentación publicaremos al dar a la luz pública el fruto de nuestros estudios y averiguaciones.

Jaime Guasp, oriundo de Muro, en donde naciera a mediados del siglo XVI, casó con Apolonia Miquel, y este honorable matrimonio es el progenitor de la dinastía de impresores más antigua de Europa, que casi equivale a decir del mundo, aunque no pueda asegurarse. Jaime y Apolonia tuvieron muchos hijos, entre los cuales figuran como *bibliopolas*, el mayor Gabriel y sus hermanos Antonio y Pedro.

Gabriel, el 6 de Noviembre de 1594 se casó

(1) *Ruelens et de Backer*. «Annales Plantiniennes, depuis la fondation de l'imprimerie plantinienne a Anvers jusqu'à la mort de Chr. Plantin (1555-1589) Paris, Tross 1866.» — *Degeorge (L)* «La Maison Plantin a Anvers. Monographie complète de cette imprimerie célèbre aux XVI<sup>e</sup> et XVII<sup>e</sup> siècles.—Bruxelles, Gay et Douce 1878.

(2) *Renouard (A.A.)* «Annales de l'Imprimerie des Estienne, ou Histoire de la famille des Estiennes et de ses éditions. Paris, J. Renouard et C.oi 1843».

(3) *De Reume (A.)* «Recherches historiques, genealogiques et bibliographiques sur les Elzevier.—Bruxelles, Walhen et C<sup>ie</sup> 1847».

(4) *Renouard (A.A.)* «Annales de l'Imprimerie des Aldes, ou Histoire des trois Manuce et de leurs éditions.—Paris, J. Renouard 1834.—*Nodier (Ch.)* Des Annales de l'Imprimerie des Aldes, Paris Techener, 1835».

con Magdalena Esplugues y Juliá, de cuyo matrimonio nació, en 2 de Agosto de 1595, un hijo que se llamó Jaime. Viudo de la Esplugues, en 25 de Diciembre de 1596, se casó con Onofra Morey, y de este cónsortio nació, en 9 de Diciembre de 1597, una hija que se llamó Isabel. Jaime, el hijo del primer matrimonio, se doctoró en ambos derechos, y en 20 de Octubre de 1621 se casó con Juana Ferragut, y si bien tuvo un hijo llamado Diego Gabriel éste debió morir en edad infantil, puesto que no se halla rastro de él. La hermana consanguínea de Jaime se casó en 25 de Diciembre de 1623 con Miguel Gil, de cuyo matrimonio nació un hijo que se llamó Rafael. Dicho Rafael Gil y su tío Jaime sucedieron *ab-intestato* a su abuelo y padre respectivo Gabriel, y muerto también el Dr. Jaime en la peste de 1652 adquirió dicho Gil sus bienes como donatario del mismo. Aquí se extingue la rama del primogénito Gabriel, pero continua la casa con Pedro su hermano, cuya descendencia es la que todavía subsiste.

Pedro estaba casado con Catalina Oliver, de la que tuvo siete hijos, de los que mencionaremos únicamente a los que fueron impresores, apareciendo como tales Gabriel y Pedro.

Continuó el ejercicio del arte de imprimir con Pedro el cual se casó con Margarita Oliver, de la que tuvo cinco descendientes entre ellos fueron impresores Pedro y Melchor. Tampoco sigue descendencia de este Pedro, continuando con la casa el Melchor, el cual se casó con Juana Nadal. Ocho hijos nacieron de este matrimonio (cuatro varones y cuatro hembras) de los cuales fueron impresores Antonio y José.

Antonio, el 22 de Agosto de 1728, se casó con María Florit de quien tuvo tres hijos: el primogénito, Melchor, fué sacerdote, el segundo Pedro-Antonio continuó con la imprenta y la tercera fué hembra, llamada Ana. Con Pedro-Antonio terminó la rama de Antonio, pero seguía con José, hermano de éste y tío de aquel.

José se casó en 27 de Diciembre de 1751 con Coloma Rosselló de la que tuvo a Melchor y a Juana, y viudo se casó con Juana María Planas, de la que hubo dos hijos y una hija.

En 5 de Enero de 1776 Melchor se casó con Teresa Barberi, de cuyo matrimonio nacieron siete hijos, entre ellos fueron impresores José-Mariano, Melchor y Felipe. El primero premurió a su padre, el segundo falleció soltero y *ab-intestato*, y Felipe reunió todas las imprentas; y como por su parte había ya adquirido la de

D. Tomás Amorós, por haberse casado con su viuda, resultó que su imprenta era «de las mejores de Palma—al decir de Bover (1)—y podía muy bien competir con muchas del continente».

Del matrimonio de Felipe con Catalina Pascual nacieron Juan, Felipe y José. Juan, que casó con Catalina-Tomás Vicens y Bordoy, estuvo encargado de la imprenta, pero muriendo en 1852, antes que su padre, éste volvió a encargarse de la misma hasta que murió del cólera, en 1865. Fué heredero y sucesor su nieto Felipe (hijo mayor de Juan).

Hemos llegado a la época contemporánea. Felipe casó en 1876 con Florentina Pou, y rigió la imprenta hasta el 5 de Septiembre de 1921 en que murió. Actualmente son sus hijos Juan y Francisco los que continúan la profesión de los antepasados.

De igual manera que hemos hecho, a grandes rasgos, el proceso histórico de la familia, curioso sería hacer también mención de las vicisitudes de los moldes xilográficos que aparecen en la colección, pero ello es materia harto difícil, por no decir imposible. Como curiosidad consignaremos que el grabado en boj que aparece al final del presente escrito, puede verse ya publicado en «Ordinacions y sumaris dels privilegis consuetuts y bons usos del Regne de Mallorca donat a la estampa per Antoni Moll», impreso en casa de Pedro Guasp en 1663; en «La fee triunfante», impreso por la viuda de Guasp en 1691, en «Constituciones, Estatutos y Privilegios de la Universidad Luliana del Reino de Mallorca» impreso por Melchor Guasp en 1698; en «Capitols que ha de fer observar y guardar el Magnífich Mostesaph», impreso por José Guasp en 1770, y en otras muchas; lo cual basta para demostrar una vinculación de bienes tres veces secular en una familia.

Ofrecemos al público la colección completa de nuestras xilografías, esperando buena aceptación y acogida favorables, ya que con ello publicamos una página gloriosa de la historia de las Artes Gráficas en Mallorca.

Palma, Julio de 1929.

FELIPE GUASP POU

(1) Imprentas de las islas Baleares, por Joaquín M.<sup>o</sup> Bover.— Palma Imprenta de Pedro José Gelabert, 1862.

## RAMON LULL A PALMA

Capítol 7 del llibre de Havelock Ellis "The Soul of Spain", London, Constable and company Ltd, 1911, 4<sup>a</sup> ed. p. 191.  
L'autor vengué a Mallorca, com diu en la nota 10, l'any 1905.

(ACABAMENT)

Aquest brillant **jovent** cavaller mallorquí, elegant trovador, era devingut mestre de universal coneixement. Era en temps en que tal coneixement era tot just possible a un home de flamejant intel·lecte i d'irresistible energia. Així i tot, la multiplicitat de les adquisicions de Lull és astoradora. Escrigué, com un fet indubtable de metafísica, lògica, retòrica, gramàtica, dogmàtica, ètica; això dins els dominis de tot escolàstic. I enllà, de geometria, astronomia, física, química, antropologia, igual que de lleis i de política, de navegació i de guerra i d'equitació. Preveí el problema de la termo-dinàmica, la qüestió del consum de calor en la iniciació del moviment, discutí les propietats essencials dels elements; tengué coneixement de la propietat, de l'acer, de girar-se, magnetisat, al nord; intentà d'explicar les causes del vent, la pluja i el gel; s'aplicà als problemes de la generació. Preveí l'invasió tàrtara abans de la vinguda dels otomans, i cregué amb fermesa la existència d'un gran continent a l'altra banda del món, centúries abans que Colom navegues cap a ponent. No fou cap gran investigador o descobridor científic; no tengué el temperament exclusivament científic d'un altre gran franciscà del seu temps: Roger Bacon; mes la seva aguda i penetrant intel·ligència el posa al cap, i fins enfront, del més alt coneixement útil del seu temps, i nosaltres no podem fer més que meravellar-nos que un home qui començà la vida com el gai cantor d'un remot centre de cavalleria, i la finí com un màrtir de la fe, posseís una tan freda perspicàcia intel·lectual, tanta de quieta energia votada a la interpretació del món visible.

Més enllà i per sota dels seus estudis filosòfics, Lull fou una criatura d'emoció i de passió; i no és tant en ciència com en religió—remplaçant la seva primera devoció a l'amor i al cant,—que figura com un gran iniciador. És poca cosa que hom el tenguí per precursor del dogma de la Immaculada Concepció, encara

que això l'acredita als ulls d'una església que més aviat ha duptat sempre si mirar se'l com un sant o com un heretge; Ramon Lull és el pare reconegut del misticisme espanyol, és a dir, de la més poderosa i influent escola de passió religiosa que pot mostrar el món europeu.

Es aquí que ens donem compte de la extensió singular amb que Ramon Lull havia estat influenciat, en tota la seva flamejant individualitat personal, per l'ambient musulmà en que havia nascut. Havia devingut frare franciscà; el seu gust personal, però, el duqué a la vida hermitana, i en tots els seus freqüents viatges per Europa i Africa, trobà evidentment llargs espais de temps per passar en solitud, especialment, sens dupte, en la exquisida i amada cel·la, en les muntanyes de la seva illa. Mai no fou, de totes maneres, l'hermità cristià típic del seu temps, freturós de castigar les concupiscències de la carn, o content, sinó, de vegetar, amb la sensibilitat morta a totes les mundanals sol·licituts. Lull era menys un hermità cristià que no un *sufi* mahometà. Pels millors dels *sufis* àrabs, la vida hermitana significava cultura semblantment afinada de l'intel·lecte i de les emocions religioses. Si Lull havia mai llegit, com hauria fet probablement, l'encantadora novel·la filosòfica: *El filosof autodidacte*—en la qual el musulmà espanyol Ibn Tofail presenta la història d'un Robinson Crusoe espiritual, llençat com un infant en una illa deserta de l'oceà Índic, criat per una compassiva cèrvola, transformant-se gradualment a través de la observació i la contemplació en un docte savi devot—hauria trobat un ideal que l'hauria atret singularment. La il·luminació divina fou una realitat dels místics musulmans, els quals estaven avesats, a més, a simbolisar les relacions del criador i la criatura en una atrevida imatgeria oriental del parentesc de l'amor humana (\*). Lull, que tenia per

(\*) Hom troba una breu ressenya del Sufisme, pes



divisa «qui no estima no viu», el trovador enamorat qui havia deixat a darrera seu l'amor terrenal, aspecte s'agafà a aquest estàtic de la adoració religiosa amb instint inevitable i ardorós. De primer el prengué dels musulmans per a usos cristians. (5) Val la pena de notar que el *Sufi*, havia après ell mateix el secret d'aquest misticisme dels neo-platònics cristians d'en temps primer, de manera que l'Islam passà al Cristianisme l'antorxa que havia rebut de mans cristianes. Menéndez y Pelayo en la seva *Historia de las Ideas Estéticas en España*, i Ribera, l'erudit espanyol que ha posat recentment en clar la íntima connexió entre Lull i el misticisme musulmà, han mostrat com la seva més bella i més característica obra, el llibre d'*Amic e Amat*, fonament del misticisme espanyol, fou escrit en imitació directe dels eremites musulmans. Ell mateix, Lull, ho havia dit repetidament; ell era un *Sufi* qui tenia per *Amat* al Crist. Fou amb l'esperit d'un *sufi* cristià que desprecià les ordes religioses i escullí la vida d'hermita solitari, vagant adés i ara en pobretat d'una en altra terra, predicant pels carrers i les places públiques onsevulla que arribava, retirant-se a voltes a una cova per la contemplació extàtica o la companyia del seu *Amat*. Era la vida que una munió de musulmans duïen a la costa oposada de l'Àfrica. Fins i tot la especial doctrina luliana, que tota ciència és il·luminació divina, havia estat professada per musulmans, molt temps abans d'ell nèixer. La seva tendència al panteisme, el seu quietisme, la creença que l'Amic, l'espiritual amador, és un en essència amb l'Amat, era també doctrina musulmana. El filosof Abensaim, Abenbár i sobretot el místic poeta i mestre universal Mohidin Abenarabi,—tots ells musulmans espanyols de Murcia, passats al nord d'Àfrica i pertanyents tots al període immediatament anterior a Lull—presenten anticipacions de la seva pròpia vida, sistema i opinions, les quals, com ha mostrat Ribera, no poden ésser accidentals. (6) Els

*sufis* escrigueren paràboles d'amor divina amb el simbolisme de la humana, i semblaria que fou sota la influència d'un llibre anàleg de Mohidin que Lull fou inspirat a escriure el de *Amic e Amat*, punt de partida d'aquest misticisme cristià espanyol que trobà, quatre centúries més tard, el seu representant més gran i la seva suprema culminació en Santa Teresa. (7)

Es del costat religiós pràctic, com a gran «pioneer» missioner que Lull crida principalment l'atenció de l'enteniment protestant. És el primer entre una classe de missioners que es troba encara, de tart en tart que no s'endinsen al món sense cap noció de llur pròpia immensa superioritat damunt l'inil·luminada pagania, entre la qual llur sort és tirada, mes amb la convicció que ells mateixos aprenen tant com ensenyen. Tenia Lull un deute tan gran amb el món musulmà, al caire del qual havia nascut, que la seva fe cristiana no li semblava sinó una joia de gran preu de que podia, per torna, fer part. Tal actitud no tenia aires de superioritat, Tenia, al contrari, una especial admiració semblant per la ciència i les virtuts musulmanes. En el seu *Félix*, remarca que són més sensibles i sagaços en llur manera de viure que no els cristians. Admirava igualment llurs ordenats mètodes de devoció i llur atenció a la predicació. Ribera no ha trobat un sol passatge en el qual Lull parli altrament que amb afecció dels musulmans, feta sols excepció de Mahoma; i fins d'aquest diu que no devem parlar-ne malament si desitjam de convertir los. La única cosa que els manca als musulmans, semblava-li, era la fe cristiana; i esperava d'acabar el fet i convertir los, raonant amb ells en llur pròpia llengua i en llur pròpia terra. El gran objectiu de la seva vida era d'establir institucions ensenyants de llengües vives, especialment l'àrabiga, a on poguessin formar-se missioners competents. Per aquest ideal, diu ell mateix, treballà durant 45 anys. Tres vegades anà a Roma, a esposar els seus plans da-

Probst-Biraben, qui n'ha estudiades les manifestacions en el nord-africà a la *Revue Philosophique*, maig 1906.

(5) Cal fer notar que l'expressió cristiana típica de desinteressada devoció personal a Déu, el sonet «A Cristo Crucificado» (que es troba en tots els himnaris protestants traduït d'una versió llatina falsament atribuïda a Xavier), fou escrit per un espanyol inconnegut. (Foulché Delbon en discuteix les atribucions en la *Revue Hispanique*, 1895-99)

(6) Ribera, «Origen de la Filosofía de Raimundo Lulio.» (Homenaje a Menéndez y Pelayo, Vol. II).

(7) Cal fer notar que la concepció d'una apassionada i mística devoció a causes abstractes, com exclouïntora terrenal afecció, és un dels casos que més s'ofereixen a l'enteniment espanyol, fins fora l'admosfera de la religió. Pecchio parla en les seves Cartes d'una entusiasmada i encantadora jove espanyola que, del gran heroi popular, Riego, deia en 1821: «Diuen que es casa: em sap greu, car no deu haver de viure ell només per la seva terra, i estimas sols la llibertat? No s'hauria de casar; el seu matrimoni seria una infidelidad a la nació. No és ell el seu amant?»

vant el Papa, qui el rebé amablement però no feu res. En aquesta matèria, Lull anà davant de totes les universitats europees; encara que fins més de tres centúries després de la seva mort no fou fundat el «Seminariu de Propaganda Fide». No obstant, els seus esforços personals no foren petits. Si, al capdavant, la seva destresa i energia assoliren o no cap èxit en la conversió dels musulmans, és cosa que no tenim medis de conèixer, i que ens és permés de duptar. Cal reconèixer que la religió de Mahoma és més jove que la del Crist, i és verament rar que una religió jove cedeixi davant d'una de vella. Fins al dia d'avui els musulmans s'han convertit rarament al cristianisme, fins a punta d'espasa. Els seguidors d'una fe més nova refusen de donar el que sembla un pas endarrera. Lull s'era preparat certament amb característica completesa per aquesta missió. Els seus estudis d'aràbig estaven lluny d'esser superficials. Havia après el llenguatge amb un esclau instruit, i degué conèixer per força quelcom més que no el simple aràbig col·loquial. En el seu col·legi de Miramar, a Mallorca, instruí els seus frares no sols en la llengua sinó també en els sistemes filosòfics aràbics. Es diu que escrigué més d'una obra, incluída la seva obra mestre, en aràbig. En una de les seves nombroses visites a l'Àfrica, disputà a Bona amb cinquanta doctors aràbigs. A Bugia discutí de qüestions religioses amb els més pregons pensadors musulmans. És clar que sempre duia la vida a les mans. De les seves primeres anades, menciona que havia estat empresonat i batut. Contra el fanatisme de la plebs no hi ha devoció que valgui; i fou a Bugia, en 1315, als seus vuitanta anys, que Lull fou mort, i que des d'allà el seu cor fou duit a Palma, a on, d'aleshores ençà, el seu nom és tengut en reverència com el del més gran dels mallorquins.

Ramon Lull fou el primer dels espanyols, — si deixam fora de consideració aquells que en una edat més primitiva es mesclaren a la història del món romà. Cap altre no ha assumit després en sa persona tan completament i tant brillantment, totes les qualitats que contribuïren a la creació d'Espanya. Un amant, un soldat, quelcom d'un heretge, molt d'un sant, tal és estat sempre l'espanyol típic. Una energia flamejant, per a la qual no existeixen els obstacles; una aptesa per la passió mística, semblant en amor i en religió; a més d'això una certa duresa que no tem d'afrontar el

dolor i fins la mort; tals són les qualitats que reapareixen constantment en els homes que feren gran Espanya. Lull passà un darrera l'altre per tots els estats de l'ànima hispana i a més, en la seva llarga vida — i en això fou principalment espanyol, — conservà la mateixa fibra i temperament incanviat. El brillant jove cavaller i poeta, amador de les dones, la música i els cavalls, quan per un soptat xoc emocional el curs de la seva vida fou encarrilat per noves canals, retengué el mateix esperit cavallerívol, la mateixa impetuosa devoció, adreçada a un altra amor, i fins usà al seu servei, del mateix llenguatge. En la cel·la hermitana i la ascètica separació del món, la seva educació cavalleresca i el seu càrreg cortisà eren amb ell encara; i el seu llibre més memorable, el *Blanquerna*, (que conté el d'*Amic e Amat*) és, igualment que'l seu *Felix*, una mena de llibre de cavalleries cristià. A través de tot, la força movent de la seva vida era la passió; del trovadori del sant, era, en Lull, la mateixa la divisa: «Qui no estima no viu.»

#### IV

En una fosca capella lateral de l'església dels francescans a Palma, una vague llàntia crema encara davant la tomba de Ramon Lull. És un monument treballat en alabastre, que un destre escultor mallorquí llavorà, més de cent anys després de la mort de Lull, i està adossat al mur oriental, que recobreix tot, de la petita capella. A dalt té un sarcòfag, en el qual jeu la figura de Lull; posat a la bisarra manera baleàrica el pla en que la petita figura reposa es tomba en un impossible àngul recte amb el sarcòfag, de manera que pugui esser completament visible per l'espectador. (8) És una grave, tranquil·la faç masculina, amb una barba llarga i venerable; una caputxa al cap, que descansa sobre un coixí, mentres el cos va drapat en una llarga gonella plana amb un gran rosari a la cintura. Aixís, podem bé creure, anava en vida l'hermità.

Mai no em canso de vagar per l'abigarrat i desigual paviment d'aquesta llarga església fos-

(8) Encara que tal disposició és més comuna i pronunciada a Palma, i'he trobada també semblantment en efigies sepulcralcs en angle dret a la Catedral de Zamora: sovint és més atenuat, com a Salamanca, a la meitat de un angle dret, que resulta menys desplaent.

ca dels francescans. No es tracta de un dels millors temples d'Espanya; pocs en conec, però, de més interessants, ni altre no en puc concebre que fes un més idoni estoig per Ramon Lull. Posat en una plaça quieta al cor de la seva ciutat natal, no's mira, dins la mateixa ciutat com a cosa notable. Mes al anar, fora muralles, per la carretera de Valldemossa, la torre dels francescans sembla dominar la ciutat, i en veiem de lluny, al cap d'amunt, l'elegant torratxa teulada de verd, amb la seva balconada oberta als quatre vents del cel, com el minaret d'un *muezzin*, reminiscència deliciosa d'aquest món musulmà que Lull tant va estimar i pel qual va morir a la fi. (9)

Avui dia, sembla, l'ona del favor popular s'ha retirat de San Francesc. La present mania restauratòria mallorquina no hi ha posades les mans; les poques necessàries restauracions hi han estat fetes quietament, mes, en conjunt l'esglèsia és més aviat abandonada i força desmantelada. Els devots hi són pocs i pobres; els claustrers, amb la seva gentil doble filera d'arcades són gairebé inaccessibles i estan plens d'herbei; rarament s'hi troba un sacristà que guardi o mostri els tresors del lloc. (10) Per la major part la esglèsia és tota de un; museu antic per admirar, recés de romans per somiar-hi.

Altres temps, norresmenys, és clar, la esglèsia de Sant Francesc hagué d'esser la més de moda i popular de Palma. A tot arreu s'hi troben les proves arruïnades del luxe i la riquesa antigues, no arreplegades per artifici, sinó tals com han crescut durant segles i són romanes sense tocar, sembla, per edats. Sense esser notablement bella ni nova de construcció, la esglèsia està agençada, a fora, d'escultures plateresques i, a dins, de marbres diversos, trencats çà i enllà pel ravatge del temps. Els ciutadans rics de Palma desitgaven evidentment d'esser enterrats aquí, car el temple és farcit de memò-

(9) A Sant Pau de Saragossa, pot veure's una torre una mica semblant, amb cobertes de teules vernissades.

(10) Part d'aquest antic convent, incluits els bells claustrers, és propietat de l'Estat. A uns quants frares francescans els ha estat permès d'emprar-ne les parts restants, i no fa molt (1906), l'any després de la meua visita, que foren violentament acusats des d'un diari local i principal, de fer canvis en la part d'edifici de l'Estat; sembla que'ls càrregs resultaren sense fonaments, cosa principalment interessant com a indici de la major aixecada recentment per les ordres religioses a Espanya.

ries funerals; hi ha grans monuments a l'entorn i les inscripcions funeràries estan escampades pel rosegat trespol. Les càpelles, irregularment enllosades sovint, o enrajolades d'antics *azulejos*, tenen altars llavorats i tombes velles sumptuoses. Al mig de l'esglèsia hi ha grans i elegant bancals de distints models, concessió al confort que ens sorpren de trobar en santuari tan antic. Cap altra esglèsia mallorquina no és més rica de pintures, no tant sols religioses sinó profanes, —notablement una antiga vista de Palma en l'ambulatori del trasaltar, —de no gran vàlua artística ordinàriament, sovint, però, de considerable interès. I hi ha també molta escultura del tipus imponent i atrevit comú a Palma.

Lloc deliciós d'ensomni ara, la esglèsia de Sant Francesc no fou sempre, en els seus dies pròspers, un inviolat santuari de pau. Les ones de les humanes passions romperen a voltes tumultuàriament fins a través d'aquestes portes. Un episodi especialment tràgic en la història de Palma, arribà a la crisi en aquest temple. Ben entrat el XV.<sup>en</sup> segle, un cert ciutadà noble passava un dia davant de la casa d'un altre ciutadà, quan una criada, al llençar per una finestra alta les escorrialles —com és encara costum en els carrers apartats de algunes ciutats espanyoles — buidà el vaixell damunt del cap del passant. Entrà aquest, irritat, i malgrat de les protestes de la senyora de la casa, insistí en castigar personalment la desaprovisiva minyona. El senyor de la casa, ofès per la violació del seu propi domicili, prengué consell dels seus amics i amb la seva ajuda venjà la injúria amb la mort de l'agressor com i també de la seva muller. Els criminals foren presos i finalment perdonats. Mentrestant, a pesar de tot, eren acudits de part i d'altra els partidaris; es formaren dos bàndols i la querella rompé a la ff dins el temple de Sant Francesc, a on les dues parts, fins a trescentes persones, s'atacaren una a l'altra furiosament. Corregué la sang; en caigueren bastants de morts. En va els frares provaren de imposar la pau, alçant, en front dels combatents, el Santíssim. Aquesta és la nota violenta del caràcter baleàric, la que veim encara en el seu art (11) Ara, frares i com-

(11) On no es veu ja és en la activitat criminal. Segons les darreres estadístiques, les Balears estan millor, en quant a crims de violència, que tota altra regió espanyola.

batents, fins i tot els devots, han deixat igualment en pau el convent de Sant Francesc. La memòria de Lull, tant sols, roman vivent en el temple, on la poruga llàntia tremola encara inextinta davant la seva tomba; i des de dalt del petit minaret verd i vermell, un silenciós *muezzin* sembla encara proclamar al món el seu misatge.

## V.

Era una amable i encalmada tarda grisa quan, de bell nou amb el *Lulio*, sortiem del port de Palma. El sol es ponía magníficament sobre una banya de la baia en creixent, i sobre l'altra la lluna plena enviava dolçament els seus raigs argentífers par damunt les aigües quietes. Nàpols no és més que un boulevard miscelani vora el mar, al costat d'aquesta, més petita, però més exquisida baia, que semblava ara un mirall d'encantament. A mà esquerra hi ha el castell de Bellver, centinella de Palma, assentat sobre el seu turó; gairebé en el moll hi ha la graciosa i delicada Llonja amb les atrevides identacions de les seves cresteries contra el cel. A mà dreta, sorgint dels mateixos murs migevals, que amb llurs portes encerclen encara la ciutat, s'aixeca superbament la fortalesa espiritual de Palma, la vasta mole de la catedral, i, a la vora, el llarg i baix perfil moresc de l'Almudaina, que ha estat en tots els temps el palau dels senyors temporals de Mallorca. Les muntanyes ondulants formen un fons an aquesta visió, que es disol en una llunyària de fatilleria, mentre el *Lulio* fa cap al nord sota els murs de Bellver.

Per unes quantes hores més, però, vorejam encara la costa. Passen roquissars tapissats d'herbei, besats pel mar silenciós, sense maror, on per uns freus s'ofereixen desiara visions de pau idíl·lica; passen les altures que just ens amaguen Valldemossa i la seva aruinada Cartoixa, a on Chopin, oprimit i al·lucinat compongué els seus Preludis. A mà esquerra la pesada mola d'Iviça apareix en la tenebra creixent, com una muntanya flotant. El sentiment d'encantària es desfà de mica en mica. Els meus companys de viatge, en sa majoria capellans, desapareixen cap a la cambra abans que l'hora no's fassa massa indiscretament tardana. A la matinada, ens tornam a trobar en el món atrafegat i alegre de Barcelona.

J. P. i M. Trad.

## NOTICIAS

PARA SERVIR A LA HISTORIA ECLESIASTICA

DE MALLORCA \*

1710.—Abril—30.—Decrétase la ereccion de la cofradía de S. Dimas el buen ladron, en el convento de nuestra Sra. de la Soledad de Sta. María, segun el Breve despachado en Roma el día de las idus de Octubre de 1708.

1711.—Junio—26.—Se concede lo solicitado en la siguiente: «Lo Dr. Nadal Cladera, Rector de la Parroquial de la vila de la Pobra diu que no obstant en dita vila los aculliments en la Yglesia se fassen a voluntad del dit Rector (á causa que en dita Yglesia no si troba benefici algun fundat) ab la visita de lo Y.<sup>m</sup> y R.<sup>m</sup> Senyor D. Bernat Cotomer, Arcabisbe y Bisbe del present Regne en lo acta de visita de los 29 Novembre 1669 ordena, que per deliberar sobre dits aculliments lo Rector hagues de donar noticia de las distribuciones y dits acullits no poguessen ser admesos á distribuciones fins que fossen sacerdotes y aprovats per confessors, y que los admesos no se admetessan á distribuciones de enterros, bassins, festas etc. fins que fossen ordenats in sacris. Apres ab altres ordenacions de visita que feu lo matex I.<sup>m</sup> y R.<sup>m</sup> Senyor Bisbe Cotoner dels 23 Novembre 1679, corretgint y regulant lo ordenat sobre dits aculliments ordena que el nombre de acullits no pugue ser mes de vuit ni menos de cinch y que los dos primers que se haurían de acullir despues de estar reduits al nombre de vuit fossen personas idoneas per confessar y altrament no fossen admesos y fets participants á distribuciones, los altres empero fossen ben instruits é cant, y no fossen admesos á distribuciones sens obtenir primer testimonio autentich del Mestre de Capella, y que sempre se observas esta orde, que dels acullits sempre ni hagues dos confessors, y los demes idoneos en cant. Estas ordenacions foren confirmadas sens alterarse per lo acta de visita del Y.<sup>m</sup> y R. Sr. Arcabisbe y Bisbe D. Pedro de Alagon en 25 Abril 1692. Y lo I.<sup>m</sup> y R.<sup>m</sup> Sr. D. Fr. Antoni de la Portilla als 27 Maig 1704. Y com lo dit I.<sup>m</sup> Sr. D. Fr. Antoni de la Portilla ab lletres despaxadas en Barcelona als 12 Mars 1711 mandas publicar per lo molt Reverent Yll.<sup>re</sup> Sr. Vicari General ab lletres de 15 de Abril proppassat pretingue manar a

(\*) Véase BOLLETI, TOMO XXII, 333.



suplicant ab penas que no proposas subjecta algu per dits aculliments que no fos ordenat in sacris, y examinat per confessor, y ab bastant inteligencia y zel per enseñar á los faels, y altres circumstancias, y si be publica el suplicant com se manave en ditas lletres fonch metu penæ y ab salvetat de tots sos drets, com mes llargament se conte al peu de las lletres, y acta en poder de Miguel Serra notari protestá el suplicant de no volerse perjudicar ab la referida publicasio que feya metu penæ y sens voier perjudicar á sos drets. Per so havent cessat ya lo impediment y reparo tenfa el suplicant de contradir á la dita orde etc. suplica.

1711.—Julio—9.—Decrétase la ereccion de la cofradía en honor del Patriarca S. José, en la capilla del Sto., del convento de S. Buena-ventura de Lluçmayor, autorizada por Breve de 9 de Enero de 1711, á instancia de los labradores de dicho pueblo.

1711.—Julio—24.—La Comunidad de San sellas, acoge á las distribuciones adventicias á Juan Siret estudiante, natural de la misma á fin de que sea promovido á los sagrados órdenes.

1711.—Agosto—27.—Decrétase la ereccion de vicaria sufraganea en Lloseta; al tenor de lo expuesto en la siguiente:

“Lo egregio D. Michel Ballester, Fuster, Sant Martí, Termes, Oleza de Togores, Conde de Ayamans Diu; que es Patro y fundador de la sglesia y oratori publich se troba construit per sos majors en lo lloch de Ayamans y Lloseta terme de la vila de Binisalem en lo qual exercex tambe la jurisdicció sivil y criminal alta y baxa, mero y mixto imperi, en virtud de diferents privilegis reals concedits á sos majors, cuyos motius obligan el suplicant al major lustre de dita Iglesia y consuelo de los moradors de dits llochs eos vexalls; y com no obstant desde la erectio de dita Yglesia hajen tingut el suplicant y sos majors en aquella sacerdot actu celebrant pera que dits sos vaxalls tinguessen el consuelo de oir missa cada dia, pero los falta el que el dit prevere tingue concedida de V. S. molt lltre la administracio de tots los Sagraments trobantse de per mitg los motius bastants y sufficients que de dret canonic se requirexan per tals oficis, puis dista dit lloch de Ayamans y Lloseta de la Parroquial de Binisalem mitja llegua de camí en lo qual

concorren los perills de acudir á dita Yglesia Parroquial tant en lo estiu per raho del rigor del sol com en lo invern per raho de la lluvia y tempestats sol ocasionar el temps, que en moltes ocasions se impossibilita per quatre o cinch dias el pas á la dita Yglesia Parroquial per mediar entre los dits llochs un torrent qui en temps de lluvias corre gran impetu y en moltes ocasions se ha vist, que si alguna persona intenta passar dit torrent per no trobarse pont y haver de passarlo per dins de la aygua quedan aufegats, lo que ha succehit est ivern passat; que volent intentar passar dit torrent certa persona á cavall quedaren tant el jument com lo homo aufegats, lo que es motiu de quedar en moltes ocasions frustats los moradors dels dits llochs de reber los sants Sagraments de la Yglesia, y morir en lo desconuelo de no haver rebut aquells, tot lo qual á mes de esser notori offerex justificarho el suplicant mediant informassions.

Per lo que y per redundar lo referit en gran desconuelo de los moradors de dits llochs supplica el dit exposant á V. S. M. Y. dignarse posar en dita Yglesia tots los Sagraments eregint aquella en vicaria sufraganea de la Yglesia Parroquial de la vila de Binisalem concedint en el prevere, qui are y per temps assistira en dita Yglesia la administracio de dits Sagraments á los moradors y habitants de dit lloch conforme lo acordat en los capitols que presenta ut ecce que demana ad uberiorem cauthelam sien corroborats y confirmats per V. S. M. Y. mitgensant Decret, el qual demana sia fet ab citacio y injunctio de tots los interessats, los quals per ser forenses deuen ser citats lletres mitgensant, que demana sian despaxadas en forma solita. Tot lo qual ames de ser justicia y redundar á major utilitat, educatio y part spiritual de las animas de dits moradors ho rebra el suplicant á singular gracia y merce. Omni etc.»

Presentaronse á declarar, Miguel Jaime alias Alegreta y Bartolome Bestard, de Lloseta; el primero dice ser verdad lo contenido en la solicitud y añade que Antonio Marques el año pasado habia muerto sin sacramentos por la gran distancia del pueblo de Binisalem. El segundo dice que: Yo hem trobave en dit lloch de Lloseta y of dir que un home de Biniarroy volent passar lo dit torrent ab una mula se aufega y lo sen aportava lo dit torrent. Y jo havent oit dir esto acudí al dit torrent y trobí diferents homens qui pescaven lo dit home ne-



gat ab uns sercapous y uns ganxos de romana; y yo dit testimoni vaig veure com lo tregueren mort y lo sen aportaren en lo dit lloch de Lloseta á casa de Sebastia Coll, y axi en temps de lluyias es casi imposible passar y per est motiu tinch per cert molts moren sens administrarlos los Sagraments.

«Capitols acordats per el Re.<sup>t</sup> Rector y Comu de la Yglesia Parroquial de Binisalem, y lo Egregio Conde de Ayamans, per offerta de posar Reserva en la Yglesia suffraganea de nostra Sra. de Lloseta el Santissim Sagrament de la Eucaristia, y administrar aquell per Viatic, y tots los demes sagraments á los habitants del Condat de Ayamans y Lloseta.

1. Que á costas del Egregio Conde se degue posar en dita Yglesia suffraganea de Lloseta un Sacrari á lo altar mayor dorat de or ab tot lo necessari pera que se pugue posar en reserva el Santissim Sagrament de la Eucharistia; y que axi mateix degue fer á ses costas dit Egregio Sr. Conde tots los ornaments que sien necessaris per la decencia y publica adoratio de aquell, y aximateix tots los vasos necessaris per la administratio de tots los sagraments, y conservar aquells.

2. Que lo dit Egregio Sr. Conde tingue obligatio á ses costas de fabricar en dita Yglesia suffraganea una fuente baptismal de pedra viva que estira á la part esquerra entrant en dita Yglesia.

3. Que en dita Yglesia se haze de posar un vicari temporaneo aprobat per lo ordinari per la administratio de Sagraments. Y per quant los Egregios Condes de Ayamans com a Patrons y fundadors de dita Yglesia fins lo dia present sempre han elegit un prevere per la administratio y assistentia de dita Yglesia, y contribuit ab lo salari per la congrua sustentatio de aquell per ço lo dit Egregio Sr. Conde y los successors en dit Condat tindran la nominacio y eleccio del dit vicari, y tambe contribuiran ab lo salari que sia congrua per la sustentatio de aquell per lo que se designa al dit vicari 60 ll. y casa franca las quals 60 ll. cedex lo dit Egregio Sr. Conde á favor de dit Vicari, ço es: deu lliures fan á dit Egregio Sr. Bartomeu y Jaume Arrom als 29 Setembre tots de la vila de Inca. Mes dit dia Jaume Strany Blay de dita vila 5 ll. 14 s. 8. Mes dit dia Francesch Serra Piña y Sebastia Son Jerma de dita vila, 8 ll. Mes dit dia Mateu Seguí de ne Cilia alias Menorquí de dita vila, 5 ll. 8 s. Mes dit dia Miquel

Seguí y la viuda de Mateu son germa 9 lliuras 12 s. 6. Mes dit dia Guillem Ramis de dita vila 5 s. Mes dit dia Guillem Saurina de dita vila 4 ll. Mes dit dia Michel Arrom Ribera, de dita vila 5 ll. 14. Mes dit dia los hereus de Pere Joan Meneschal de dita vila 1 ll. Mes dit dia Antoni Ginestre de dita vila 1 ll. 4 s. Mes dit dia Pere Marco del lloch de Biniamar 2 ll. 10 s. Mes dit dia Gabriel Villalonga alias sech y Sebastia Bestard alias Duch de Lloseta 6 lliuras 8 s. Mes a 24 Juny fa lo hereu de Rafel Battle de Lloseta 1 ll. 10 s. que tot fa suma de 60 ll. lo qual cedex dit Egregio Sr. de deutors censalistas y de sos bens propis pro faciliiori solutione, et absque ulla do nini translatione pera que se entenga ser el onus de dit salari del dit Egregio Sr. Conde per las rahons ja expresadas.

4. Que el dit Vicari resident en dita suffraganea estira subjecta al R.<sup>d</sup> Rector de la Parroquial Yglesia de Binisalem ab la conformitat disposa y mana el sinodo celebrat per lo Ill.<sup>m</sup> y R.<sup>m</sup> Sr. D. Pedro de Alagon Arcabisbe Bisbe de Mallorca.

5. Que el dit vicari no pugue administrar el SS.<sup>m</sup> Sagrament per Viatic y demes Sagraments, sino á los moradors del Condat de Ayamans y Lloseta, y axi per la administratio de Sagraments tindra el territori limitat á las casas edificadas dins el districta de dit Condat y personas en ellas comorants.

6. Que los cinch sous de dret Parroquial de tots los difunts de dit Condat de Ayamans y Lloseta tant si se enterran en dita Yglesia suffraganea com en altre Yglesia se deguen al dit R.<sup>d</sup> Rector de la Parroquial de Binisalem y no al dit Vicari:

7. Que en les funerarias de tots los qui se enterraran en dita Yglesia suffraganea se degue donar la quarta al R.<sup>d</sup> Rector y lo demes al vicari resident en dita suffraganea.

8. Que en los enterros tinga obligacio el Vicari de fer avisar al R.<sup>d</sup> Comu de la Parroquial de Binisalem, y podran anar dos capellans de dit Comu, solament á los quals se los donara á quiscu per el peatge y treball 4 s. y en cas que á la casa del difunt volguessen mes de dos capellans podran anar en tal cas altres á los quals tambe se los deura donar per el peatge, y treball 4 s. á quiscun de ells.

9. Que la taxa de los enterros de los que se enterraran en dita suffraganea se haze de fer per los taxadors que te destinats el R.<sup>d</sup> Comu en que entrera tambe la charritat de la Extre-

ma-uncio, y se repartira lo tatxat entre tots los residents de dit R.<sup>d</sup> Comu entrant el Vicari de dita suffraganea en igual distribucio com un de los residents.

10. Que en las festividats se celebreran entre lo any en dita Yglesia suffraganea puguen anar si voldran flns á quatre eclesiastichs beneficiats o acullits en la Parroquial Yglesia de Binisalem del modo que son acullits en dita Parroquia y en cas la persona qui fa la festa volgues que anassen mes capellans aniran los que demanaran á los quals se donara a quiscun per el treball de cantar la missa 3 s. los quals se pagaran per los obres del Sant á cuya honra y gloria se celebrará la festividat, ó de la oferta, en cas fos festa votiva de algun particular lo pagarà el tal particular qui celebre la festa.

11. Que sempre que lo R.<sup>d</sup> Rector de dita Parroquial vulla anar en dita Yglesia ahont se celebrera la festa, á la qual podra anar sempre que vulla degue preceir com en sa propia Yglesia conforme disposa el Sinodo de esta Diocesis Libr. 3 titol 7. cap. 7.

12. Que las caritats de missas de partera, de benedictions nupcials, ofertas de batismas y de publicacions de matrimonis haje de esser tot del Vicari resident en dita suffraganea que cedex el R.<sup>d</sup> Rector a favor de dit Vicari, pera que mes congruement pugue sustentarse.

13. Que las ofertas de lo altar se hagen de aplicar en ajuda del gasto de la festividat se celebrera y si aparex al Vicari concedir oferta algun dia que no se celebrera festividat de algun sant se aplicara la oferta per los gastos de la obra y robas de aquella Yglesia, o se llevara de dita oferta tot lo necessari per la conservacio de las missas, que se diuen a las animas del Purgatori á arbitre del Vicari.

14. Que el Vicari qui entrera en dita suffraganea degue luego inventeriar tota la plata y robas de aquellas y encarregarse de dit inventari, y sempre que aparegués remoure el tal vicari degues donar compte de aqueit al Egre gio Sr. Conde de Ayamans com a Patro y fundador de dita Yglesia.

15. Que en cas de visita se hage de fer lo entrega de robas al dit vicari com axi fins are se ha stilat en semblants casos entregarse de ditas robas el capella qui fins are ha residit de orde del dit Egre gio Sr.

16. Que se haje de posar en dita Yglesia un escola qui cuida de la limpieza y adres de la matexa, y servesca al vicari en la adminis-

tracio de Sagraments la qual electio degue fer en tot temps el dit Egre gio Sr. Conde.

17. Que los obrers deguen donar compte al Vicari de dita suffraganea ab intervencio del Rector de dita Parroquial Yglesia y lo Egre gio Sr. Conde com á Patro y fundador de dita Yglesia en cas vullen assistir á dits comptes per cuyo efecta degue lo Vicari avisarlos en atensio que lo dit Egre gio Sr. Conde elejex y anomena los dits obrers ad libitum com fins are se ha stilat y fer ses difinicions.»

† JOSÉ RULLAN, Pbro.

## CABALLERIAS DE MALLORCA

Caballeria de SON SANJUAN (antiguamente  
Imalasen

4 idus Frebuari 1232

Sit notum cunctis: Quod nos Petrus de Sentillis sacrista Barchinonensis procurator Domine Garcendis Dei gratia Comitissa et vicecomitissa Bearn et domina Montis Sateni et Castri veteris, et filius sui Gastoni in honoribus et possessionibus que Dominus Gastonus predictus habet in Civitate et Regno Majoricarum ad honorem Dei et Sacratissimæ Matris ejus et protectionem adque custodiam porcionis suæ Majoricarum ex parte Domine Comitissæ predictæ et filii sui Gastoni cum presenti carta damus in fei dum ad bonam consuetudinem Barchinonis tibi PETRO DE MOREDINE et tuis successoribus in eternum Alcharias que dicuntur Imalasen Abennisar, Aben Abdala, et Pusentala. Item damus tibi et tuis quondam Molendinum ad faciendum complementum predicti honoris. Item damus tibi et tuis quosdam domos in Civitate Majoricarum de partita Domini Gastonis sicut affrontatur ex una parte in via, et ex alia parte in cavellarium heminum de Vico et ex alia parte in domibus Berengarii de Monte Regali et ex quarta parte in honore Domini Gastoni. Sciendum est quod dictæ Alchariæ et molendinum sunt in termino de Canarussa de porcioni Domini Gastoni predicti jam dicta.

Itaque omnia cum domibus, solis et suprapossitis de coelo usque in abisum, hostis, januis, tenedonibus, de adimprivis, et in terminis pratis, passivis, aquis, herbis, signis cum

vineis et arboribus cujuscumque sint generis, cum terris cultis et incultis hermis et populatis, introitibus et exitibus et etiam cum omnibus ad haec pertinentibus et debentibus pertinere ex parte Dominae Comitissae predictae et filii sui Gastoni et suorum damus tibi et tuis successoribus in eternum in hunc videlicet modum, quod pro jam dicta donatione tu et tuis teneatis semper equum et arma et guaricionem corporis et equi ad defensionem Regni Majoricarum pro partita Domini Gastoni et in numero ejusdem et ad honorem sui et suorum successorum et ejusdem et faciatis tu et tui domino Gastono et suis complementum per omnes insulas Baleares ad consuetudinem Barchinonis et si forte absens fueris tenearis ibi quendam militem qui dictum tuum complementum faciat ad honorem Domini Gastoni et successerum suorum, et si tu vel tui ibi aliquas fortitudines feceritis dabitur inde potestatem ut irati pacati Domino Gastono vel aliqui locum suum tenebit introicionis ad consuetudinem Barchinonis et ita haec omnia cum omnibus suis pertinenciis supradictis tu et tui habeatis, teneatis, possideatis, et explectatis ad dandum, vendendum, impignorandum, alienandum et ad omnes tuas tuorumque voluntates faciendas... qui de predictis omnibus et suscriptis Domino Gastono et suis teneatur. Ita tamen quod de dicto molendino dones tantum decimas. Ego autem Petrus de Muredine predictus bone donationem recipimus vobis Domino Petro de Sentillis sacrista Barchinonensis procuratori predicto promitto vobis sub fide homagii a me predicti me hec omnia predicta observare et attendere bona fide et esse semper dicto Domino Gastono et suis legalis et fidelis bona fide et sine omni malo ingenio Acta apud Majoricis quarta idus Februarii anno Domini 1232 ✠ scripta libens ista Petrus confirmo sacrista procurator predicto. Sig✠num Arnaldi de Sancta Cilia. Sig✠num Petri de Insula. Sig✠num Alexandri de .... hujus rei testes Sig✠num Berengarii Compani Nott. publici Majoricarum qui haec scripsit. (1)

Esta caballería fue luego de BERENGUER DE SAN JUAN.

En 28 Junio 1389 su hijo el Magnífico JORJE SERRA Olim DE SAN JUAN miles Majoricarum cabrevó esta caballería y otorgó testamento ante Luis Parera día

6 Mayo 1421 nombrando heredero al Magnífico BERENGUER DE SAN JUAN el que otorgó testamento ante Francisco Julià día

18 Agosto 1458 nombrando heredero a su sobrino el Magnífico BERENGUER DE SAN JUAN que otorgó testamento ante José Amer día

1 Diciembre 1588 nombrando heredero al Magnífico HUGO DE SAN JUAN que otorgó testamento ante Juan Fluxà día

19 Noviembre 1599 sucediendole su hija la Magnífica BEATRIZ GUAL Y SAN JUAN que otorgó testamento ante Juan Antonio Carbonell día

27 Noviembre 1614 sucediendole su hijo Don ANTONIO GUAL Y SAN JUAN que otorgó testamento ante Juan Bautista Llorens día 9 Julio 1670 y murió día

20 Diciembre 1670 sucediendole DON BERNARDO GUAL DE BERARDO que otorgó testamento ante Bartolome Llorens día

14 Enero 1715 sucediendole su hijo DON FRANCISCO GUAL DE BERARD el que mediante acta en poder de Bartolome Martorell de día

...Enero 1740 hizo donacion a su hermano DON BERNARDO GUAL DE BERARD el que murió sin testamento día

19 Febrero 1777 Sucediendole DON RAON DE LA CAVALLERIA juntamente con sus hermanas el que la cabrevó día 11 Setiembre 1783 denunciado tenerla en la forma dicha y otorgó testamento ante Gabriel Rossello y Sabater día 26 Enero 1788 y murió día

27 Enero 1788 heredandole su mujer Doña CATALINA ORLANDIS que otorgó testamento ante Juan Fernandez día 21 Marzo 1792 y murió día

23 Marzo 1792 heredandola Don PEDRO ORLANDIS Y CAVALLERIA Doña ISABEL DE LA CAVALLERIA y Don JERONIMO BOIX DE BERARD los que mediante instrumento ante Antonio Pruna de día

14 Junio 1798 la cedieron a DON JAIME JUAN DE VILLALONGA Y TRUYOLS el que otorgó testamento ante Antonio Pruna día 14 Enero 1817 y murió día

2 Marzo 1822 Sucediendole su hijo DON JOSÉ FRANCISCO DE VILLALONGA Y DESBRULL

JAIME DE OLEZA Y DE ESPAÑA.

(1) Archivo de Casa Torrella Armario 7 Legajo 72.

# SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA

## JUNTA GENERAL EXTRA- ORDINARIA

Sessió del dia 25 de Novembre de 1928

En el convent de Sant Francesc de la Ciutat de Mallorca, i amb l'assistència de nombrosos consociis, sota la Presidència de D. Pere Antoni Sanxo i actuant de Secretari D. Elvir Sans i Rosselló, tengué lloc la Junta General extraordinària de la Societat Arqueològica Luliana, previament convocada reglamentàriament.

Fou objecte de la reunió la proposta de la Junta de Govern de modificar un article del Reglament vigent i donar compte a la General de la modificació de un altre, feta per la de Govern, en virtut de les facultats que li tenien concedides.

El Sr. President, a les dotze y mitja del dia senyalat, declarà oberta la sessió y explicà a la General el motiu d'haverla cridada, afegint, que la modificació del Reglament, que en aquell acte proposava la Junta de Govern a la General, era deguda a la petició que amb aquest sentit s'havia rebud del Ilm. i Revdm. Sr. Bisbe, mitjassant l'intervenció del seu representant, el Vocal de la Junta de Govern i canonge Senyor Esteva, i que el motiu de convocar la Junta al Convent de Sant Francesc no havia estat altre sinó el de voler donar a la General un camp més neutral a la qüestió i per tant més adequat a l'objecte de la convocatòria. Digué que, agraïa de la Presidència estant, al Reverend Prior de la Comunitat de Sant Francesc, les facilitats que li havia donades per poder celebrar la reunió en aquest lloc.

Acte seguit, el Secretari accidental donà lectura al següent document:

«La Junta de Govern d'aquesta Societat sotmet a la Junta General els dos punts següents. Primer punt: La Junta de Govern, fent us del vot de confiança concedit a la mateixa per la Junta General del dia 10 d'abril passat, acordà, en sessió de dia 15 del present mes, modificar l'article 16 del Reglament de dia 15 de gener de 1921, vigent, que diu: «Llegado el caso de disolución de la Sociedad se hará formal entrega de todo cuanto posee a la Excmo. Diputación provincial de Baleares o el organismo análogo que funcione en sustitución de la misma, y si no existiera, a la Corporación municipal de Pal-

ma» en la forma que a continuació s'expressa: «Llegado el caso de disolución de la Sociedad se hará formal entrega de todo cuanto posee al Museo Diocesano de esta Ciudad, y en caso de no existir éste, a la Excmo. Diputación provincial de Baleares o el organismo análogo que funcione en sustitución de la misma, y si tampoco existiera, a la Corporación municipal de Palma.» Segon punt: La mateixa Junta de Govern, de dia 15 del present mes, a requeriments del moit Iltre Sr. Bisbe i mitjassant l'intervenció del Vocal de la Junta, Moit Iltre. Sr. D. Francesc Esteva, acordà -otsmetra a aquesta General la variació de l'article 6 del Reglament. Dit article diu: *Todos los Vocales que componen la Junta de Gobierno serán elegidos por la Junta General en la sesión ordinaria que celebra anualmente el domingo inmediato siguiente al día veinticinco de enero, de conformidad con el artículo 12 de este Reglamento o en las extraordinarias que puede celebrar la misma Junta General a tenor del artículo 14, renovándose por mitad y pudiendo ser reelegidos, sin que empero sea obligatorio el desempeño del cargo después de dos años de su ejercicio. = En la primera renovación cesarán el Presidente, Director del Museo, y Secretario, y cinco de los Vocales sin cargo, designados por sorteo.* La Junta proposa, que l'article 6 sigui variat en la forma següent: *Los cuatro Vocales que deben desempeñar respectivamente los cargos de Presidente, Vice-presidente, Director del Museo, y Secretario, serán elegidos por la Junta General, y se someterá su nombramiento a la aprobación del Excmo. e Ilmo. Sr. Obispo. Todos los demás Vocales que componen la Junta de Gobierno serán elegidos y nombrados por la Junta General. = La Junta General que se celebre tanto para la propuesta como para el nombramiento de Vocales, tendrá lugar anualmente el domingo inmediato siguiente al día veinticinco de enero, de conformidad con el artículo 12 de este Reglamento, o en las extraordinarias que puede celebrar la misma Junta General a tenor del artículo 14, renovándose por mitad y pudiendo ser reelegidos, sin que empero sea obligatorio el desempeño del cargo después de dos años de su ejercicio. = En la primera renovación cesarán, el Presidente, Director del Museo, y Secretario, y cinco de los Vocales sin cargo, designados por sorteo.»*

Una vegada llegit el document citat, e Sr. President demanà si algú volia fer us de la paraula, per impugnar o amparar la proposta, i el Sr. Singala, D. Miquel, la demanà, digüent



lo següent: Que essent un dels estatuts fundacionals d'aquesta antiga associació, el que hagin de «*Ser aprobados por nuestro Excmo. e Ilmo. Prelado bajo cuya protección se halla establecida esta Sociedad... las adiciones o reformas que acaso se preceptua necesario introducir en este Reglamento*» (article adicional del Reglament de 15 de març de 1881), proposa que tan important estatut sigui novam nt incorporat al vigent reglament, completant així la reforma proposada; i que, a l'objecte de que aqueixa modificació complementària respongui millor a les aspiracions dels nombrosos consociis que simpatitzen amb ella, proposa també que la Junta de Govern l'es face seva, i en virtut de lo qual, amb la modificació ja acordada, sigui en son dia proposada a la Junta General.

Demana la paraula el Sr. Quñones. D. Josep, i contestant a la proposta del Sr. Singala diu, que creu que hi ha que aclarir abans dos extrems, que son: saber si la Societat es creu menor de edat, o major, en qual cas deu haver de retirar se o desaprovar-se la proposició del Sr. Singala.

El Sr. Ramis d'Ayreflor, D. Joan, diu que la proposta del Sr. Singala modifica totalment la proposició de la Junta de Govern i que creu que abans de decidir, precisa un acurat estudi de la mateixa.

El Sr. Forteza, D. Guillem, abunda en el mateix extrem sustentat pel Sr. Ramis.

El Sr. Ferrà, D. Bartomeu, proposa a la Junta General, que en virtut de la importancia que inclou la proposició de la Sr. Singala, quedi aquesta, juntament amb la proposició de la Junta de Govern, sobre la taula, fins a nova Junta General.

La Junta General aprova la proposta feta pel Sr. Ferrà i en vista d'això, i no havent hi mes assumtes a tractar, el Sr. President aixeca la sessió

E. S. R.

## CONSTITUCIONS E ORDINACIONS DEL REGNE DE MALLORCA

CON SE BATERAN EN MALORQUES RAYALS  
VALENCIANS

(1247)

Sapien tuyt que nos en Jacme per la gracia de deu Rey d'arago de Malorques e de valencia e Comte de Barsalona e durgel, e Senyor de

monpaller. A honor de aquel per lo qual los Reys regnan e los prínceps parlan justícia, vensu les ja per nos ab la diuina ajuda en les estremitats despanya les estranyes nacions cobeciens les ciuiats els Regnes de Valencia e de malorques les quals longament per los infaelis paguans catiuales auian e astades deiam la diuina clemencia, e hanea per nostre senyor eper nostre ministeri restituir al cultiuament e religio dels crestians en astament degut segons la manera dels cristians en millor reformar pertal que foragitades les veles e antigues costumes dels no faels, un acreximent de noueya generacio lurs dela cristiana religio en tot loch pusque los seus lochs termens posar, e les sues tendes, e la sua seyera exemplar prenens ab deliberal conseyt ales utilitats dels sosmesos, faem batre monede sots la saludable senyal dela Creu sobre flor, el nom del regne de valencia posade, e encare en la nostre noble ymage, e nom figurada per tal que sia a tots crestians e juheus e sarrayns en les demunt dites, ciutats e Regnes habitants, e en cara atots altres de qual que parts aqui uinents una e comuna forma de moneda dela qual tota soia en lurs mercaderias compray, e vendes e quals queus placia altres comences e contractes sens tota temor u-en. E pertal que al us dela dita moneda ab tota seguratat tuyt en semps vinguen establim que la present monede dela ciutat e de tot lo regne de valencia, e dela Ciutat e de tot lo Regne de Malorques tots temps sia alig de tres diners ixent argent a XI diners e maya. E los diners dela dita lig ixens apes de XVIII sous per march. E les mayes de aquels diners tots temps sien ala lig demunt dita de tres diners ixent argent a XI dines e maya apes de XX sous per march la qual moneda uolem e establim que tots temps sia apalade e nomenada rayals de valencia en la una part dela qual sia cap rayal coronat e en laltre part sia arbre amauera de flor en la subiranetat del qual estesa entro al sobiran cercla sia posade creu continua aaquel arbre infre toran cercla. Estao im encare por nos eils nostres que en tota la vide nostre e apres per deu anys continuament complits la demunt dita monede de rayals de valencia sia, sots aquella lig so es aseber pes figura nom litaratura ualor senyal e granesa, e corregua, e dur, e lus de aquella sia singular e publich en la Ciutat e al Regne de valencia e en la Ciutat e al Regne de Malorques e en les yies de manorcha e de



euíssa e en les altres yles engir aquella gregna aiaents, e sots mesas. E altre moneda de coura ni d'argent masclat de qualque lig sia o uallor no sia reebuda en los demunt dits lochs. Estes aquesta moneda que demunt es nomenada. La qual per nos ni per altre alcu, no sia destuyda mudade minuada creguda ne anulada per al cuna necessitat ni per naguna raho, ni per nagun dret art ni engiyn. Mes en diminucio e defalliment de la dita moneda aquella mateixa moneda batra e fabricar puscham, e en la demunt dita ley pes e figura nom litaratura valor e senyal redonesa e granesa. E axí nagun crestia juheu ni sarrayn qui en los dits regnes, o en lurs pertinencias comprara uendra empeyorara, o en qualque altra manera alcunes cosas mobles e no mobles o semouents no compre ni uena ni empanyor, ni en altre manera alien ne reba ni do ni pach, sino la dita moneda, mas aquella do pagua e uena e reba atot lo seu us. E qui altra moneda de qual ques placia lig ualor, o pes dequi auant usara en les dites ciutats e regnes axi con atraspassador de Rayal ordinacio, e dela sua maiastat culpable confiscats tots los seus bens pena de mort sofira sots aquella mateixa pena fermament establens que alcun scriua en alas dites ciutats, e regnes de qui auant no gos fer cartes si no tensolament anom de la dita moneda de Rayals de ualencia exceptats censals cosas en les quals puscha poszar aur o argent censal. E per tal que les demunt dites cosas, esengles per nos els nostres tots temps en tota la vida nostra, e apres per X anys continuament complits vaylen e fermes sien, e en alcuna manera o cosa no sien uiolades ni corrupudes ans sien obseruades corporalment. Juram per deu e per los sants quatre euangelis nos hauer ferm tot so que demunt se conte e en totes cosas sens tot corrompiment ferem ay tant com uiurem obseruar. E aso los successos nostres entro al demunt temps axi com demunt es ascrit obliguam. Dada a Valencia a VIII dies ans de maig. En lany de nostre Senyor M. CCXXXVII.

Seyal ✠ den Jacma per la gracia de deu Rey darago de malorques e de ualencia. Comte de basalona e durgel e seryor de monpaster.

Testimonis son en carç en R. de timer, en G. de uoncada en G. denglasola en Jacma de seruera.

Senyal den Guillem del senyor Rey escriua enotari qui per manament feu aquestes cosas escriure feu en lo loch e die demunt dits.

## MONEDATGE

(1309)

In dei gratia Rex Maioricarum etc. Dilecto petro de pulero castro militi Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum salutem et dilectionem Guillelmus de montesono Petrus dalmacii et P. figuera ciues Maioricarum ad nos nisi a iuratis probis hominibus et uniuersitate Maioricarum obtulerunt nobis capitula infrascripta cum responsionibus per vos iam factis ad ea ad quorum singula dedimus nostram responsionem seu declaracionem ut in fine cuiuslibet continetur. Volentes et vobis mandantes quod iuxta nostras responsiones seu declaraciones circa ipsa capitula faciatis fieri et seruari, nisi vos et consilarii uestri videretis aliquid rationabile siue iustum per quod sic sed aliter fieri debere, quod si esset nobis lacius rescriberetis, dictis nostris declaracionibus seu responsionibus obseruatis interim donec nos aliter seu aliud in mandatis daremus. Datum perpiniani VII<sup>idus</sup> Madii anno domini M.<sup>o</sup> CC<sup>o</sup> nono.

Aquestas sonles Respostes feytes per los juratz ales declaracions quel senyor Rey auia fetes als Capitols quen G. sacoma porta al senyor Rey

Primerament nos par que nos agreujen en los habitans axi com aquels que son barranis que fan pagar alguns e paguen per delme del bestiar deen e los habitans paguen lo XV<sup>e</sup> el veget delora quilis te per barranis.

Item alguns que estan ab senyor eno paguen en negua vehinatge de la terra e paguen lo Deen per delme del bestiar e demanen los monedatge.

A aquests II. capitols responem que si son estranys no deuen pagar monedatge, sidoncs no auien estat X anys en la terra. Si empero son nadius de la terra ab que ajen X libras, no deuen pagar monedatge si denchs abies X libras no mercadejuen o negociauen, per so com estan ab altre, jassia que segons dret deguessen paga pus que nadiu e ha X. libras per la paraula fouens lacom ques conten en la Carta. Responsio placet domino regi.

Item als atogans nos cogen que si un prohom a muler e fíls, ela muler mor, elexa a sos fíls bens valentz. X libras a cascun ho mes los quals fíls ab lurs bens son en poder del pare, edemanen a cascun un morabati, enos deim que nol deuen pagar per so com no fan foch.

A aquest Capítol Responem que nons es viyares que dejen pagar monedatge si doncs lo dit fiyl no era emancipat o tenia alberch per si mateix ol usufruit dels bens queis serien peruengutz dela mare no pertanyeria al pare mas pertanyeria als fils.

Item en aquella condició sil pare mor elexa sos fils en poder de la mare elexa a cascun X llibres o mes, e la Dona roman dona e poderosa, etots ensemps estan e fan foch demanen a cadau un morabati, enol deuen pagar pus no fan mas un foch. A aquest Capítol responem que de Dret totz deuen pagar mas parria igualtat que si son II omes elauon es hereter uniuersal els altres legataris, el hereter tenra totz los bens e faran un foch, que totz dejen passar per un morabati, sidoncs los legataris no son de edat de XIII anys. Elauores cascun dejen pagar per sí, per so con pot fer testament e negociar si doncs als legataris no eren fetes lexes de bens no mobles dels quals persessen los fruitz, car adoncs pagarien monedatge.

Item sil pare e la mare moren e lexen lurs bens en poder del hereu, e estan totz ensemps eno fan mas un foch, e demanen a cadau un morabati, enol deuen pagar pus no fan mas un foch.

A aquest Capítol Responem axi con enlo prouisme capítol Empero sí a cascun dels infantz son romases certes possessions perheretat, en aquest cas dejen pagar no contrestant si be son menors de XIII anys. § Aquesta resposta plau al senyor Rey.

Item dalscuns que per pagar lurs mares e altres deutes an venut e establít so que an a temps, e son someses a estar ab senyor, eno fan foch, ans estan ab altre a soldada, e fan los pagar monedatge enos deim que nol deuen pagar, per so con aquels que tenen lo paguen.

§ A aquest capítol responem quens es viyares que dejen aquests aitals pagar pus que an possessions, no contrestant sibe estan ab altres. § Aquesta resposta plau al senyor Rey.

Item nos toquen a aquests que no an X llibres, axi que als cuns posseexen bens que valen X llibres, mas no son lurs per so con los an compratz, enols an encara pagats, e fan los pagar lo morabati, e nos deim que nol deuen pagar, pus so que tenen no es lur. Enaxi que un hom auia comprades. L. oueles a pagar ensemps, enoles pogues pagar, veneles per pagar a aquels daqui les auia comprades, e no li roman res e demanenli monedatge.

§ A aquest Capítol responem que declarat es per la carta del monedatge, que tot hom que posseeix bens valents X. llibres deya pagar, que si deure sen leuava molt hom se obligaria en ffrau. Declara lo senyor Rey que si alcun no auen X. llibres compra alguna coza per pagar lo preu a cert temps, e en lo temps dela paga no ha altres bens valents X. lliures part la coza comprada, eaquella la coue a uendra, enolin sobre valent de X lliures. que sia quití del monedatge.

E axi deim generalment segons la forma dela carta, negun no deu pagar monedatge si foch no fa, eno ha X llibres eno es habitador totes aquestes III cozes ensemps.

Item si un hom a presa muler dins lany quel monedatge ses comensat aculer e dabans no auia X. lliures o que les ages, demanenli lo morabati, e nos deim que nols deu pagar per rao con negun seruey no ha aut e encare per so con no era habitant.

§ A aquest capítol responem que deu pagar que abasta que aitem del paga sia habitador e aja bens valentz X lliures. § Aquesta resposta plau al senyor Rey.

Item si un hom ha als cuns bens e no ualen X lliures e dien los Culidors que sí fa, enou volen auer en son sagrament ne en coneguda de II. prohomens axi con enla carta se conten.

§ A aquest capítol responem quens es viyares queis leuadors dejen apelar II. uehins e ab testimoni daquels e ab sagrament. e daquels que deuen pagar dejen passat. § Aquesta Resposta plau al senyor Rey.

#### PER TAXACIO DE SCRIPTURES DE LES CURIAS E INSTRUMENTS

(1309)

Jacobus Dei gratia Rex Maioricarum etc.  
Dilecto Petro de pulcro castro militi Tenenti locum nostrum in Regno Maioricarum, salutem et dilectionem Capitula in presenti quaterno scripta vobis sub nostro sigillo mitimus, volentes et statuentes, quod seruentur perpetuo in Ciuitate Maioricarum et vobis mandamus quod ea registretis et faciatis inuolabíliter obscurari. Jam pro illis habita disputatione inter Guilelmum de montesono, Petrum dalmacii et Petrum figura nomine juratorum et proborum hominum et uniuersitatis Maioricarum ex una parte et Guilelmum uedelli pro se

et aliis suis connotariis Maioricarum, pro quibus ut dicitur huc uenit ex altera, extitit finaliter concordatum. Unde ad obseruacionem dictorum capitulorum nostram prebemus auctoritatem et eam volumus teneri perpetuo et seruari. Datum perpiniiani VI idus Madii anno domini M.º CCC.º nono.

Primerament quels scriuans no ajen res de escriure clam per so con la un ol altre paga lo deen, cor antigament non solien res pagar. Volch lo senyor Rey ques pagas II diners per clam axí con aras fa, si del clam empero se paga deen, vol lo senyor Rey que res no sen pach per lescriure del clam.

Item quels Escriuans meten lo dia ela hora enles Cartes per so con pus Clarament sen pot detriar a cascun son dret. Uolch lo senyor Rey que si posas la hora.

Item de sercar notes veyles con de XX. anys volen XX sous si be hom los diu lo temps els mostra lo Canelar. Volch lo senyor rey que del primer any no ajen res, ede V. anys arao de IIII diners per any e part de anys arao de VI diners per any. Declarat empero que daquests anys sia feta la paga damunt dita dins los quals se fara sercar la Carta eno dels altres.

Delibel ab la assignacio del dia . . . . .	IIII diners
Item de resposta . . . . .	II »
Item de excepcio . . . . .	II »
Item de cada posicio . . . . .	I »
Item de cada resposta de posicio . . . . .	I »
Item de segrament de calumpnia de cada part . . . . .	II »
Item de assignacio de dia de cascuna part . . . . .	I »
Item de cascun capitol . . . . .	I »
Item de cascun testimoni a reebre . . . . .	II »
Item de tot peatge que escriua prena per pendre testimonis o per segrament . . . . .	IIII »
Empero si el jutge coneix que per Granea del testimoni ne deja mes auer quen aja mes . . . . .	
Item de publicar testimonis de cada part . . . . .	II »
Item de sentencia de publicar e descriure de cada part . . . . .	VIIII diners
Item de renunciar e conclloyr de cada part . . . . .	II »
Item de apellacio . . . . .	IIII »
Item de tot traslat de proces o de testimonis per cada fuyla arao de IIII fuyles del fuyll . . . . .	VI »

E que aia cascuna pagina XXI reglons . . . . .	
Item de proces ametre en forma publica so que acare sesdeue a la rao damunt dita de fuylla . . . . .	
Item deletra que vaja dins la terra . . . . .	IIII »
Item si va fora la terra con saja a fer ab major diligencia . . . . .	XII »
Item de suplicacio ab dia assignat . . . . .	IIII »
Item dalscunes escriptures que entreuenen enlos pletz sia pres arao de libel . . . . .	IIII »
Item de manleuta o de fermansa apendre . . . . .	II »
Item de ab solucio de manleuta . . . . .	II »
Item de obligacio e de promissio . . . . .	II »
Item de penyora a X dies . . . . .	II »
Item descriure possessio con sa dona auendre . . . . .	IIII »
Item con alguna penyora se dona auendre per la Cort e requeren que sescriua al libre de la Cort . . . . .	II »
Item descriure desospitament de nafprat . . . . .	IIII »
Item conla Cort fa escriure als cuns bens a instancia de creadors aja lescriua de peatge . . . . .	VI »
E si y esta per espay de II. hores o de III hores con sia coza que amacips o a fadrins o fassen les demes uegades escriure . . . . .	XII »
Item ajen dela escriptura arao de fuylla . . . . .	VI »
Item de donar Curador al pleit . . . . .	
E aquests ordonamentz ellos altres sien escritz enaxi que cascun escriua ne tenga un libre . . . . .	
Item de Carta despolicia de C. morabatins . . . . .	XII »
Esi hia donacio de possessio . . . . .	II sols
Item despolicia de C. morabatins tro a D morabatins . . . . .	II sous VI d.
E si hia donacio de possessio . . . . .	III sols
Item de D. morabatins estro a Mil morabatins . . . . .	V »
E daqui amunt . . . . .	VIII sols
Item de Carta de venda de possessions o de Censals o de stabiment de valent de D. sols. . . . .	XV diners
Item de D. sols tro a M. sols . . . . .	XVIII »
Item de Mil sols tro a V milia sols . . . . .	II sols
Item de V. milia sols tro a X	

milia . . . . .	III »
Item de X. milia tro a XX milia.	IIII »
Item de XX milia ensus quant que sia . . . . .	VI »
Item de testament o de Codial de valor de D. sols . . . . .	III »
Item de valor de D. sols tro a Mil sols. . . . .	IIII »
Item de mil scl's tro a C liures . . . . .	VI »
Item de C. liures tro a CC . . . . .	XII »
E de CC liures amunt quant que sia . . . . .	XX »
Empero siuolmet en forma publica mas solament en nota que aja la meitat del preu En los quals sia entes lo primer peatge mas si de una vegada aenant hia atornar aje per peatge cada vegada . . . . .	XII diners
De inuentari sia pres segons la quantitat de sus posada als testamentz . . . . .	
Item de Clausula de testament sia donat arao de carta de deute segons quantitat de scriptura . . . . .	
A totes aquestes cozes sia posat banda la dobla, lo qual pach lescriua cascuna vegada que aura pres mes del for damunt dit . . . . .	

ANTONI PONS.

(Continuad)

### Rectificació a l'obra "Historia de Alcudia," de D. Pere Ventayol i Suau

Llegint aquests dies l'obra històrica del Sr. Ventayol i Suau, recentment editada als tallers de «La Ultima Hora» d'aquesta Ciutat, sota el títol d'«Historia de Alcudia», a la pàg. 53 Cap. XI, hem trobat: «Al entusiasmo, celo y buenas relaciones de don Gabriel Llabrés, se debe que el Ministro de Instrucción Pública y de Bellas Artes concediera una cantidad de 5 000 pesetas en el año 1923 y de 4 500 y 5 000 pesetas en los años 1926 y 1927, respectivamente, para efectuar las dichas excavaciones».

El paràgraf transcrit es refereix a les excavacions oficials per posar al descobert la ciutat romana de Pollentia.

Ens ha estranyat sobremanera l'afirmació categòrica del Sr. Ventayol, que resta copiada, i molt més encara tenint en compte que dit senyor, segons em diuen, pertany, com a soci, a aquesta Societat, en la qual, i entre els papers d'arxiu, llibres d'actes i Bolletí, hauria trobat fàcilment l'origen d'aquelles subvencions i no s'hauria exposat a una inexactitud com és la semblant.

Trobat-se a Madrid l'any 1923, el que subscriu, i essent Director General de Belles Arts el nostre paísà Sr. Ferran Weyler, amb el qual m'unia i m'uneix una ferma amistat, vaig demanar-li una subvenció per l'«Arqueològica Luliana», a fi de fer excavacions a Mallorca.

Dit Sr., donant proves del seu interès envers tot el que es refereix a la seva terra, accedí amablement a la meua demanda i concedí les 5.000 pessetes primeres de subvenció. Personalment vaig portar la bona nova a la Junta de la «Societat Arqueològica Luliana», acompanyant la dels documents justificatius.

Més tard, però, ens trobarem que l'esmentada subvenció havia estat concedida a la «Societat Arqueològica Luliana», que segons el Reglament, vigent en aquelles hores, d'Excavacions, no tenia capacitat legal per fer-les, ja que la disposició citada deia que les excavacions oficials havien d'ésser fetes per un o més acadèmics de Belles Arts o d'Història, i per tant la Societat en restava excluida.

Llavors la Junta de Govern, que Presidia el Sr. Llabrés i de la qual formava part el senyor Ysasi, ajudant del primer en les excavacions, acordà proposar al Sr. Weyler la rectificació de la concessió, en el sentit d'extendre-la novament a nom dels Srs. Llabrés i Ysasi en representació de la Societat, quedant així resolt el conflicte. Per mediació meua es conseguí la resolució favorable a l'acord de la Junta, tenint en compte que tant un senyor com l'altre reunia la condició indispensable d'ésser acadèmic corresponent, i així s'obtingué aquella primera subvenció, que ha estat el fonament de totes les altres.

Hem de fer constar, també, que la subvenció esmentada, no fou concedida per fer excavacions d'investigació a l'antiga Pollentia, puix no assenyalava lloc ni classe d'estudi, per bé que, de paraula, el mateix Sr. Weyler m'havia assenyalat la conveniència que les excavacions no fossen sobre arqueologia romana que, per

la seva abundància a Espanya, no interessaven gaire al Govern. Per tenir seguretat en l'èxit de les primeres excavacions subvencionades pel Govern, fou pel que la Junta acordà, no obstant això transcrit, que aquell es tengué-sen lloc a Alcúdia.

Aquesta rectificació a l'obra del Sr. Ventayol, no voldria el que subscriu que s'interpretés en el sentit de restar mèrit als Sr. Llabrés i Yssasi, que tanta satisfacció de tots compliren amb la seva missió, encarregada per la Junta, sinò solament a títol d'aclaració o refutació a les afirmacions fetes pel dit historiador.

Si el Sr. Ventayol hagués publicat la notícia en un article periodístic o en qualsevulla altre treball meyns important que ho és un llibre d'Història, jo no hauria fet la present rectificació a la seva obra, però tractant-se, com es tracta, d'un estudi meritíssim que ha d'ésser llegit i venerat per la posteritat, ens ha interessat fer-ne la salvetat.

Altres errors trobem també a l'esmentada «*Historia de Alcúdia*», que en temps escaient procurarem rectificar, amb el ben entès que si ho feim serà per cooperar als estudis del Senyor Ventayol, que no amb el desig de mortificar-lo ni amb el d'esmenar-li la seva importantíssima obra.

Estem segurs de la bona fe del Sr. Ventayol en donar la notícia que avui rectificuem, però estem segurs, també, que els seus informadors foren els que estaven del tot errats, i és de molt mal efecte, en una obra d'Història, que els fets recents no es donguin amb certesa per què hom pot pensar i creure, amb certa disculpa, amb l'inexactitud del passat!

ELVIR SANS.

## LETTRES REIALES

### XLIX

Petrus Dei gratia Rex Aragonum, Valentie, Sardinie et Corcice, comesque Barchinone, Rossilionis et Ceritanie, fidelis nostro Procuratori reddituum et jurium nostrorum regni Majoricarum salutem et gratiam. Scire vos volumus quod inclitus Jacobus de Montepesullano comitatum Rossilionis intravit cum equitum et peditum extraneorum multitudine, et in ibi quedam locha temerarie occupavit, propter quod dilectos nostros Gilabertum de Corbaria,

Guillermum de Vilauba et Gilabertum de Caneto ad stipendium in quo ordinati fuerunt in dicta insula Majoricarum ordinavimus remanuros. Quo circa vobis dicimus et mandamus quatenus eidem Gilaberto de Corbaria, Guillermo de Vilauba et Gilaberto de Caneto, tam pro tempore preterito quam futuro, de stipendio ad quod ordinati fuerunt responderi faciatis omnino, quibusvis mandatis seu ordinationibus in contrarium factis in aliquo non obstantibus, nec obstante etiam quod hec littera manu nostra minime sit signata. Et hoc nullatenus immutetis; quoniam nos per presentem mandamus magistro rationali curie nostre, seu cuicumque aliivobis comptum auferito, quod quitquid ratione jam dicta exsolveritis in vestro recipiat compoto et admittat, vobis sibi exhibente apochas quas recuperari volumus in singulis pro jam dictis solutionibus faciendis. Data Barchinone sub nostro sigillo secreto sexto kalendas junii anno Domini M<sup>o</sup> CCC<sup>o</sup> xi<sup>o</sup> septimo.

Arx. de la Procuració Real. Lib. Litt. Regiar.

L

*Donatiu de 400 florins dor an en Bertran Roig, en ajuda del rescat que hagué de pagar a uns genovesos que l'encativaren anant a la Cort ab una galera*

3 juliol 1347

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice, comesque Rossilionis et Ceritanie. Quia clarius certificati existimus quod vos fidelis noster Bertrandus Rubey procurator noster reddituum et jurium nostrorum regni Majoricarum, pro aliquibus nostris negotiis recessistis cum quadam galea a civitate Majoricarum causa ad nostram presentiam veniendi, et vos per quadam galeam januensem captus fueritis, cujus pretextu habuistis solvere pro vestro rescato aliquam pecunie quantitatem, nosque in auxilium dicti rescati quadingentos florenos auri vobis concesserimus cum presenti, propterea vobis potestatem conferimus quod de quibuscumque denariis curie nostre ad manus vestras perventuris possitis penes vos retinere dictos quadingentos florinos auri. Quoniam nos mandamus magistro rationali curie nostre quod ipsos quadingentos florinos in vestro compoto reci-



piat et admittat vobis ei presentem solum modo exhibente. Data Barchinone septimo idus julii anno Domini M.<sup>o</sup>CCC<sup>o</sup>xl septimo:

Arx. del Rl. Patrim. Lib. Litt. reg

## LI

*Que sien tornats als fils filles den i Johan de Sant Johan quondam els bens confiscats que foren de son pare.*

16 janer 1348

## I

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice, comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Intuitu pietatis et obtentu quorundam nostrorum familiarium apud nostram clementiam effundentium. propterea supplicationes humiles perscriptis tenore presentium damus remittimus et concedimus de gratia speciali filiis et filiabus Johannis de Sancto Johanne quondam de Majoricis omnia et singula bona sedentia mobilia et semoventia que fuerunt dicti quondam patris ipsorum, quoque quibusdam justis rationibus fuerunt nobis sententialiter adquisita, ita quod quilibet ex dictis filiis et filiabus assecatur et habeat ex et in bonis predictis illam eandem partem et jus ac sub consensu ratione et modo quam et quod ac sub quibus dictus Johannes de Sancto Johanne de bonis predictis in sua voluntate ultima melius et lacius ordinavit, non obstante sententia supradicta vel aliis per que posset presens donatio remissio et concessio quomodolibet impediri. Mandantes per presentem cartam gubernatori et procuratoribus regis Majoricarum vel eorum locatenentibus presentibus et futuris, quod hanc nostram donationem remissionem et concessionem ratam validam et irrevocabilem habentes, bona ipsa omnia et singula quecumque fuerint et etiam ubicunque tradant dent et deliberent indilate dictis filiis et filiabus prefati Joannis de Sancto Johanne quondam, vel cui voluerint loco sui absque diminutione aliqua et non expectato a nobis alio mandamento. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus sigillo nostro apendicio communitam. Data Burriana septimo decimo kalendas februarii anno Domini M.<sup>o</sup>CCC<sup>o</sup>xl.<sup>o</sup> septimo.

23 octubre 1348

## II

Petrus Dei gracia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et corcice, comesque Bar-

chinone Rossilionis et Ceritanie, nobili et dilecto consiliario nostro Gilaberto de Cintillis gubernatori regni Majoricarum, et alii qui pro tempore dicto preerint officio, necnon procuratoribus reddituum et jurium nostrorum regni ipsius qui nunc sunt vel pro tempore fuerint, salutem et dilectionem. Recolimus dudum quorundam nostrorum domesticorum instantiam dedisse remicisse et concessisse de gratia speciali filiis et filiabus Johannis de Sancto Johanne quondam de Majoricis omnia et singula bona sedentia mobilia et semoventia que fuerunt dicti quondam patris ipsorum, quoque quibusdam justis rationibus fuerunt nobis sententialiter adquisita prout in carta nostra nostro pendenti sigillo nunita, data Burriana septimo decimo kalendas februarii anno Domini M.<sup>o</sup>CCC<sup>o</sup> xl septimo hec in alia lacius continentur. Verum cum nos donationem remissionem et concessionem predictas exequi et compleri velimus et etiam observari, idcirco vobis et vestrum cuilibet dicimus et mandamus expresse districtius pungentes quatenus donationem remissionem et concessionem nostras predictas teneatis et observetis et etiam exequamini juxta dicte carte continentiam plenioram, alio mandato nobis minime expectato. Data in loco Xericha sub nostro sigillo secreto quarto kalendas novembris anno Domini M.CCC.<sup>o</sup> xl. octavo.—Rex P.

Arx del Rl. Patrimoni. Lib. Lit. Reg.

## LII

*Que trasmet aqui CC ballesters per deffensament de la illa*

10 setembre 1349

Als honrats los procuradors de Malorcha de part de micer Bn. Dulzinelles doctor en leys, conseller e tresorer del senyor Rey, salut e honor. Fas vos saber quel senyor Rey ha fets asoldegar CC. ballesters que tramet aqui per deffensament de la illa, los quals prenen sou de xx diners barceloneses per cascum servent lo dia. Dels quals sen porta en Bn. Bou patro de cocha CL meyns j. quin hi fali; de quens retinguem la paga, jat sia quel senyor Rey vos hage fet saber que per lo dit patro vos trameta tots los dits CC. servidors, car no ni caberen pus; e ara tramet vos per aquesta barcha los restants L. servents. Pagats al dit Bn. Bou lo seu nolit no contrastant que no hage puguts

levar los dits CC. servents; aquesta barcha nous cal pagar lo nolit car ja lhe jo pagat. Vosaltres empero regonexets los dits servens e vjats lur mostra, que sien aparellats axi com se pertany. Los dits servens de la nau den Bou se reculiren dimecres ix. de setembre, e aquests L. dijous x. del dit mes, e en aquests dies que son reculits deuen comensar a contar lur sou. Scrita en Valencia a x. de setembre anno Domini M<sup>o</sup>CCC xl ix.

Arx. del R. Patrimoni. Lib. Litterarum regiarum.

## LIII

*Que cerquen per totes vies les quantitats necessaries per pagar les milicies de peu i de cavall trameses per defensar la illa*

20 setembre 1349

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice, comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Attendentes nos ob tutam custodiam et defensionem civitatis et regni Majoricarum, quod inclitus Jacobus olim de Montepesullano offendere nititur cum apparatus plurimis et quodam stoleo galearum, ad illud certas comitivas equitum et peditum transmissis et debere transmitti in presenti, et pro quitatione et stipendio eorumdem in futurum sint omnino necessario immense pecunie quantitates, quas commode ad presens minime habere possumus nisi vobis per aliquos mutuemus, vel ex venditionibus aliquorum jurium vel bonorum nostrorum fieri preterea nostro nomine extrahantur. Id circo confidentes de fide legalitate et industria vestri nobilis et dilecti Gilaberti de Scintillis gubernatoris in insula regni Majoricarum, et Francisci de Portello procuratoris regni in regno predicto, consiliariorum nostrorum, facimus constituimus et ordinamus vos certos indubitatos et speciales et generales procuratores nostros ad habendum manulevandam et nostro nomine recipiendum et mutuandum a quibuscumque personis omnes et singulas quantitates pecunie quas pro solvendis stipendiis et quitationibus predictorum vobis videbitur expedire, et pro ipsis bona nostra in genere vel in specie, cum instrumentis publicis, sub modis penis et formis ac conditionibus quibus vobis videbitur obligandum; nec non ad vendendum et impignerandum pro nobis et nomine nostro et nostrorum etiam successorum,

ad in perpetuum vel ad tempus cum carta gratie ad in perpetuum, quodcumque locum seu loca, jurisdictionem et jurisdictiones mera et mixta imperia censualia et alia quecumque jura nostra ubique fuerint et quocumque inter insulam et regnum Majoricarum predictum, cui seu quibus et pro pretio seu pretiis de quibus vobis expediens videatur. Et pro ipsis pretiis apocham seu apochas fauendi; et emptorem ac emptores in possessionem seu quasi rei vendite ponendum et inducendum; et instrumenta quecumque ad hec necessaria nomine nostro firmandum et fieri faciendum; et pro evictione et premissorum ipsis emptoribus bona nostra omnia obligandum, ceteraque omnia et singula faciendum, firmandum et exequendum et exercendum que in predictis et circa ea occurrerit opportuna et que nos possemus personaliter constitui. Dantes et concedentes vobis plenam et liberam potestatem faciendi et complendi nomine nostro omnia et singula supradicta; tradentes et comitentes vobis generalem amministrazioneem cum facultate plenissima in premissis. Quoniam nos quidquid super eis et eorum singulis per vos actum receptum mutuum firmatum obligatum evictum gestum vel procuratum fuerit, ratum et firmum ac irrevocabilem habebimus et habemus et nullo tempore revocabimus aliqua ratione sub bonorum nostrorum omnium obligatione. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostri pendenti sigillo munitam. Data Valentie duodecimo kalendas octobris anno a nativitate Domini M. CCC<sup>o</sup> xl nono.

Arx. del Rl. Patrimoni—Lib. Litterar regiar.

## LIV

*Violari concedit a Berenguer Ferrer, per la nova de la victoria*

29 octubre 1349

Nos Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice Comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie. Ut de novis placidis ac diu peccatibus rumoribus quas ex parte dilectorum et fidelium nostrorum juratorum et proborum hominum civitatis et regni Majoricarum, tu Berengarius Ferrer habitator ejusdem, tamquam primitivus in hoc nostro regali et geminato aplausui detulisti super obtenta victoria per nostrum exercitum in Majoricis adversus rebellem nostrum inclitum

Jacobum de Montepesullano quondam, nostro quietis invidum, qui in campo belligere victus et cum omnibus fere suis sequacibus extitit interreptus, sentias in quantum nostre excellentie placuisti, tenore presentis carte nostre firmiter valitura, damus concedimus et assignamus tibi dicto Berengario Ferrer quamdiu tibi fuerit vita comes decem octo denarios Majoricarum die qualibet percipiendos per te vel quos volueris loco tui, per duos tamen terminos annuatim, in et super redditibus proventibus esdevenimentis et aliis juribus quibuscumque procurationis nostre regie civitatis et regni Majoricarum, videlicet medietatem in Kalendis mensis januarii, quam in venturis Kalendis proxime recipere incipias, et alteram medietatem in Kalendis mensis madii subsequentis, et sic anno quolibet quamdiu vixeris in futurum. Mandantes procuratoribus jurium et reddituum nostrorum regionum dicte civitatis et regni, presentibus et qui pro tempore fuerint, quatenus violarium supradictum tibi dicto Berengario vel cui loco tui volueris exsolvant anno quolibet ex redditibus proventibus et, aliis juribus supradictis, prefixis terminis, quamdiu vixeris ut predictur in humanis, recuperando a te in solutione qualibet apocham in qua de presenti concessione nostra fiat mentio specialis. Quoniam nos cum presenti mandamus magistro rationali curie nostre, vel alicuiumque a dictis procuratoribus compotum audituro, quod tempore racionii sui, ipsis exhibentibus apochas supradictas, quantitates quas pretextu hujus nostre concessionis exsolverint in nostro recipienti computo et admittant. In cujus rei testimonium presentem fieri jussimus nostro sigillo pendenti munitam. Data Valencie quarto idus novembris anno Domini M.<sup>o</sup>CCC.<sup>o</sup> xl nono.

LV

27 novembre 1349

Petrus Dei gratia rex Aragonum Valentie Majoricarum Sardinie et Corcice Comesque Barchinone Rossilionis et Ceritanie, fidelibus nostris procuratoribus reddituum et jurium nostrorum regni Majoricarum, salutem et gratiam. Notificamus vobis quod nos venerabili et religioso fratri Nichoia Rosselli de ordine predicatorum, in sacra pagina professori, omne jus foriscapii seu laudimii nobis pertinente ex venditione per ipsum primo fienda de quodam suo ospicio sito in civitate Majoricarum, quod

fuit Borrassii Rosselli et Saurine ejus uxoris, parentum suorum, quodque pro nobis in emphiteosim tenetur, hac vice tantum, cum presenti sibi gracie ducimus remittendum. Mandantes vobis quatenus firmando, ut in tallibus consuetum existit, nostro nomine venditionem de hospicio fiendam hac vice tantum absque juris laudimii seu foriscapii perceptionem, illud idem jus per eundem fratrem Nicholaum retineri libere permittatis, cessante contradictione quacumque. Data Valencie quinto Kalendas decembris anno Domini M.<sup>o</sup>CCC.<sup>o</sup> xl nono. Rex Petrus.

Arx. del Rl. Patrim. Lib. Litt. Reg.

† ESTANISLAU DE K. AGUILÓ.

*(Continuarà)*

## FABRICACION

de sedas y terciopelos en Mallorca

(SIGLOS XVI AL XVIII) (\*)

XXIII

*Produccion de seda durante los primeros años del siglo XVIII*

Escrutinios ciertos	Cantidades
4 jul. 1701 . . . . .	42 quint. 38 ll.
11 jul. 1702 . . . . .	58 quint. 40 ll.
11 jul. 1703 . . . . .	57 quint. 32 ll.
7 jul. 1704 . . . . .	58 quint. 95 ll.
13 jul. 1705 . . . . .	39 quint. 37 ll.
12 jul. 1706 . . . . .	30 quint. ll.
12 jul. 1707 . . . . .	No figura.
11 jul. 1708 . . . . .	24 quint. 73 ll.
— 1709 . . . . .	No hay escrutinio.
— 1710 . . . . .	Idem idem.

XXIV

*Prohibiendo la extracción de seda teñida y torcida*

(6 sept. 1757.)

D. Sebastian Gomez de la Torre, cavallero del orden de Santiago, Comisario ordenador de los Exercitos de su Magestad, Intendente

(\*) Véase BOLLETI, tomo XXII, pág. 314.

General interino del Exercito, y Reino de Mallorca, y Corregidor de la Ciudad de Palma, y su distrito.

Por quanto el Secretario de la Real Junta de Comercio, y Moneda con carta de veinte y siete Junio vencido me avisa lo siguiente=En representacion de 6 de este mes, dió cuenta al Rey la Real Junta General de Comercio de una duda, que se avia ofrecido, reducida a si en la prohibicion de extraer la seda en rama, y torcida de estos Reynos para dominios estraños, revalidada por Resolucion de S. M. de 13 de Mayo de 1739, se comprehendió tambien la seda torcida y teñida, que no puede reducirse á Textidos, y solo sirve para coser, ojarar, fabricar cofias, cordones, y otras maniobras semejantes; Y S. M. se ha dignado ahora resolver que la prohibicion solo deve abrazar aquella seda torcida, que todavia queda en proporcion de reducirse á Textidos, y no de la que torcida teñida tiene ya la ultima perfeccion, aviendo dexado en el Reyno todo el fruto de la maniobra. Por tanto para su devida execucion y cumplimiento y que venga á noticia de todos, y nadie pueda alegar ignorancia, Mandé expedir el presente, y que se publique y fixe en los puestos, y parages acostumbrados de esta Ciudad, la de Alcudia, villas y lugares forenses de esta Isla, y en la de Iviza. Palma 6 de Septiembre de 1757. — D. Sebastian Gomez de la Torre.—(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Leg. de R. O.* Apend. I n.º 86).

## XXV

*Sedas para la fabricacion de las gramallas de los Jurados*

(18 nov. 1713.)

Die xvij mensis novembris anno anat. dni. MDCCxij.

Constituits personalment su SS.<sup>ia</sup> dels II.<sup>es</sup> y Eg.<sup>os</sup> SS. Hieronim Alemany y sos socios, Jurats de la Vniuersitat, ciutat y Regne de Mallorca en la casa de mestre Antt. Ferrá, tintorer, per effecte de posar materials de cotxonina y galas per teñir las sedas de que se han de fabricar las gramallas dels It.<sup>es</sup> y Eg.<sup>os</sup> SS. Jurats venidors y pres primer de jurament lo dit mestre Antoni Ferrá tintorer qui ha de donar las tintas a dita seda se li ha preguntat quantes liuras de seda se ha donat y entregat

mestre Antoni Matheu sastre y botiguer per fer ditas gramallas. y mediant dit jurament ha respost y dit hauerli donades per la caldera gran 29 ll. y per la petita 19 ll. y deduit per oli a raho de una onsa per cada lliura de la caldera gran se han deduit 2 ll. 5 onzas y de la petita a la matexa raho 1 ll. y 7 onzas, y axí resta a la caldera gran 27 ll. 5 onzas y á la petita 18 ll. y 3 onzas, y posat ha raho de 3 onzas de cotxonina per cada lliura se ha posat a la caldera gran 6 ll. 7 onzas y mitja de cotxonina y a la petita a la matexa raho 4. ll. 4 onzas y mitja y de galas a la caldera gran se ha posat a raho de 2 onzas per ll., 4 ll. 6 onzas y á la petita á la matexa reho 3 ll. de galas y encontinent se ha continuat y donat principi deuant ditas su SS.<sup>a</sup> a teñir ditas sedas en ditas dos calderas. De tot lo qual etc.—(ARCH. GEN. HIST. DE MALL.—*Lib. del Extraord. dels Jurats*, 1712 ad 1718, fol 86 v.º)

## XXVI

*Fraude en el tinte de las sedas.*

(3 oct. 1727)

Muy lltre. Señor.—Pedro Orifice, tintorero dize y representa á V. S. que de algunos años á esta parte se ha introducido el abuso y fraude que algunos individuos que venden seda para diferentes labores la mandan teñir sucia y consiste en esta forma, que los tintoreros para teñir qualquier genero de seda la han de hervir en el fuego con jabon, poniendo quatro onzas de jabon por cada libra de seda, y entonces se quita el aceyte que se le havia pegado en el doblar, y toda la demas suciedad y del color dorado natiuo se vuelve blanca y merma quatro onzas lo que mandan escusar algunos de dichos vendedores que llamamos marxandos, pues mandan teñir la seda sin hervirse con jabon, y entonces no solamente no merma las 4 onzas, pero aun sacan de la tina por cada libra de seda cruda 13 y 14 onzas, y porque la dicha seda no es blanda ni apta para coser, la ponen mojada sobre una piedra viva, y le dan con un palo hasta que quede blanda, de que resulta que la labor que se hace con dicha seda, no es permanente si que dura poco tiempo; pues la dicha seda es rompida; de este fraude resulta el venderse muy barato, y con esto despacharse gran copia de ella, singularmente en las villas



en grave daño del público; todo lo qual expone á V. S. y suplica se sirva disponer lo que sea mas conueniente al público de que recibirá mercé y gracia, omni etc. et licet etc Altissimus—.(ARCH. MUN. DE PALMA.—*Lib de Pedimentos de 1727 a 1728*, fol. 57 )

## XXVII

*Permitiendo la extracción de seda con libertad de derechos.*

(28 jul. 1781.)

Real orden comunicada por el Excmo. Sr. D. Miguel de Muzquiz, Conde de Gausa, del Consejo de Estado y Secretario del despacho universal de Hacienda, en que á instancia y representacion de la Sociedad, se permite la extraccion de seda de este Reyno para otras provincias de España con entera libertad de derechos.

En representacion de 15 del pasado, hizo V. S. ver la utilidad, que resultaria de fomentar en ese Reyno la cosecha de la seda, las proporciones que hay para ello, y lo conveniente que será para este fin el permitir su extraccion á España, aunque fuere con un moderado derecho. Los Directores generales de rentas, en su informe de 21 de este mes sobre la representacion de V. S. apoyan esta idea con varias consideraciones que han parecido al Rey, y conformándose S. M. con el dictamen de dichos Ministros se ha servido resolver, que se permita la extraccion de la seda de Mallorca para España, con entera libertad de derechos, á condicion, de que los interesados la hayan de remitir por medio del Administrador general de las aduanas de ese Reyno al de la aduana del puerto de esta Peninsula, á que la destinen para que la entregue al sugeto que señalen los mismos interesados, por cuyo medio y con los avisos, que este administrador debe dar al general de Mallorca, se asegurará y acreditará el legítimo paradero de la seda en España, en el concepto, de que toda la que se saque de otro modo de Mallorca, y fuere aprendida, se ha de declarar por decomiso, imponiendose á los delinquentes las penas correspondientes, conforme á las Reales ordenes é instrucciones; entendiéndose todo por ahora y entre tanto que obliguen á nuevas providencias y formalidades el aumento de la cosecha de seda, que

advierta en Mallorca, ó los abusos que puedan notarse con el tiempo en el comercio y giro de este fruto.

Lo participo á V. S. de orden del Rey para su noticia y gobierno de esa Sociedad, habiendo comunicado las que corresponden para su cumplimiento á la Junta general de Comercio y Moneda, á la Superintendencia general de la Real Hacienda, y al Intendente de ese Reyno. Dios guarde á V. S. muchos años. San Ildefonso 28 de Julio de 1781.—D. Miguel de Muzquiz.—Sr. D. Fr. Lorenzo Despuig.—(*Memoorias de la R. Soc. eco. Mallorquina de Amigos del pais*, prim. parte, p. 222.)

ENRIQUE FAJARNÉS.

## SUMARI

- I. La collecció Xilografica de l'impremta de Guasp, por . . .
- II. Comentaris luliens moderns.—Ramon Lull a Palma, per J. P. i M. Trad.
- III. Noticias para servir a la Historia Ecclesiástica de Mallorca, por † D. José Rullán, Pbro.
- IV. Caballerias de Mallorca, por D. Jaime de Oleza y de España.
- V. Societat Arqueològica Luliana.—Junta General extraordinaria.—Sessió del dia 25 de Novembre de 1918, E. S. R.
- VI. Constitucions e Ordinacions del Regne de Mallorca.—Con se bateran en Malloques rayals valencians (1247).—Monedatge (1309).—Per taxacio de scriptures de les curies e instruments (1309), per D. Antoni Pons.
- VII. Rectificacio a l'obra «Historia de Alcudia», de D. Pedro Ventayol i Suau, per D. Elvir Sans.
- VIII. Lletres Reyals. (continuación), per † Don Estanislau de K. Aguiló.
- IX. Fabricación de sedas y terciopelos en Mallorca (siglos XVI al XVIII) per D. Enrique Fajarnés.
- X. Plecs 69-70 de les Informacions judicials sobre'ls adictes a la Germania, per D. Josep M. Quadrado.